

NAŠ TOVARIŠ TV 15

Št. 8 28. februarja 1980 Leto XVIII

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik:
DRAGO VRESNIK

Odgovorni urednik:
TONE URBAS

Novinarji – uredniki:
ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino

MILENKO STRAŠEK – reportaža

MILENA STRAJNAR – kultura

BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija

Lektor-redaktor:
KATJA HVALA

Tehnični urednik:
SINE KOVIČ ml.

Tajnica uredništva:
MARA OKORN

Telefon uredništva: 327-780

Vodja uprave:
FRANC RUPNIK

Uprava in naročninski oddelček:
Miklošičeva 28/I p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Letna naročnina 240 din, za inozemstvo 260 din, posamezna številka v prosti prodaji 5 din

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljnega davka od prometa proizvodov

Korekture in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Izbrali so osnutek za spomenik

Na natečaju za spomenik Edvarda Kardelja v Ljubljani je dobil prvo nagrado osnutek, ki ga je izdelal Drago Tršar, tudi avtor spomenika revolucije v Ljubljani. Osnutek za spomenik je bil napravljen po fotografiji obiska v Titovem Užicu leta 1963 in simbolizira povezanost pokojnega revolucionarja z delovnimi ljudmi. Kardeljev spomenik v bronu bo predvidoma stal na Trgu revolucije med spomenikom revolucije in Iskrino stolpnico. »Zdelo se mi je premalo, če bi oblikoval samo njegov lik,« je izjavil avtor nagrajenega osnutka. »Kot da bi mu s tem odvzel nekatere bistvene lastnosti, ki so ga skozi vse življenje združevale z ljudmi, delavci in samoupravljalci.«

Želje, hotenja in vloga mladine

Velika večina mladih zaupa zvezi komunistov in njeni politiki. Bili pa bi nerealni, če bi mislili, da socialistične vrednote mladih nastajajo same po sebi. In prav zaradi tega mora biti v ospredju prizadevanj komunistov boj za socialistično usmerjenost mladine. To so poudarili na seji komisije predsedstva CK ZKS za idejno in teoretično delo v zvezi komunistov, ko so govorili o gradivu Aktualna vprašanja mlade generacije, zveze socialistične mladine in naloge zveze komunistov, ki je postalo izhodišče za razpravo na seji centralnega komiteja ZKJ.

Član predsedstva CK ZKJ Stane Dolanc je ob seji CK ZKJ o mladih govoril o njihovih željah, možnostih, nalogah in o vlogi pri nadaljnjem razvijanju samoupravne skupnosti:

»Velikanska večina mladih se zavestno odloča za vstop v zvezo komunistov, ker želi organizirano vplivati na razvoj naše družbe. Odločen nasprotnik tistih sem, ki trdijo, da se večina mladih vključuje iz karierističnih nagibov. Zlati v kritičnih trenutkih v naši družbi mladina vstopa v zvezo komunistov, ker hoče pokazati svojo privrženost samoupravljanju, neodvisnosti, neuvrščanju, zdaj pa še posebej tovarišu Titu.

Potrebujemo družbo mladih strokovnjakov. Želja mladih po izobrazbi je dobra tudi v strateškem smislu, kajti družba brez strokovnjakov le težko spremlja živahen razvoj tehnike in tehnologije. Izobrazba mora postati sestavni del združenega dela. Že ob prvih korakih mladega človeka v šoli moramo uvajati nove generacije v samoupravni proces. Naša socialistična samoupravna praksa, naša teoretična in politična misel morajo postati dostopne dijaku in študentu med šolanjem in študijem.

Med našo mladino je čutiti ustvarjalno moč, zato ji je treba dati priložnost, da to pokaže v socialističnem samoupravnem sistemu. Obsojam zapiranje pred mladimi, pa tudi njihovo lastno nedejavnost, ravnodušnost in čakanje na prineseno možnost za vstop v politično življenje.

Zveza socialistične mladine kot organizacija danes ni takšna, kot bi morala biti, ker je obremenjena s forumskim delom, s pojavi birokratizacije in celo elitizma. Vpliv ZSM bi se moral kazati v socialistični zvezi, ki ima z ustavo dane možnosti za neposredno odločanje na vseh ravneh prek svojih delegatov v skupščinah.

Imamo mlado generacijo, ki se zavestno odloča za vse, kar posebej ima Tito. Zato lahko z optimizmom zremo v svoj jutri.«

Na stari nova pot

Pred dnevi so mladinci, pripadniki teritorialne obrambe, JLA in nekdanji borci v Ljubnem v Savinjski dolini sklenili letošnji pohod po poteh Štirinajste. Pohod, ki se je začel na Sedlarjevem ob Sotli in je trajal deset dni, je ponovno obudil spomine na slavno pot Tomšičeve, Šercerjeve in Bračičeve brigade na Štajersko. Pohodniki so si na poti obogatili znanje o našem narodnoosvobodilnem boju, skovali nova znanstva in prijateljstva in si ob zaključku pohoda zaklicali: »Na svidenje prihodnje leto.«

Drago Košmrlj
Terorizem v Španiji
str. 3

Ivo Tominc
Gospodarstvo je del
politike
str. 5

Kajuhove nagrade za
leto 1980
str. 6

Vinko Trinkaus
Najmlajši
str. 12–13

Živa Drole
Leopold Suhodolčan
svojim mladim
bralcem
str. 18

Svet o osebnosti izjemnega duha

Intenzivno zdravljenje tovariša Tita je zadnje dni posebej usmerjeno v premagovanje težav, ki so nastale zaradi pljučnice. Sicer je splošno zdravstveno stanje predsednika republike nespremenjeno.

Tisk po vsem svetu, v vseh jezikih, v državah z različnimi ideologijami in družbenimi sistemi docela enotno piše o Titu in njegovem delu. Pokazalo se je, da je našo epoko, jugoslovansko in svetovno, Tito ovekovečil z močjo svoje izjemne osebnosti in z veličino njegovega dela. Jugoslovansko bratstvo in enotnost je eden tistih elementov, ki ga pri izrekanju priznanja veličine predsednika Tita in moči njegove Jugoslavije najpogosteje omenjajo in poudarjajo. Na tisoče informacij in člankov o Titu in Jugoslaviji, napisanih samo v letošnjem januarju in februarju, bi lahko napolnili debele knjige. Prav tako še nikoli doslej niso tako pisali in s toliko razumevanja o sistemu splošne ljudske obrambe in družbene samozščite kot enotnem jugoslovanskem sistemu, v katerem smo Jugoslavi mobilizirani po tisti maksimi predsednika Tita izpred nekaj desetletij, da »delajmo, kakor da bo sto let mir, in se pripravljajmo, kakor da se bo jutri začela vojna«.

»Jugoslavlani čutijo s človekom, herojem, velikanom zgodovine, ki je zasnoval moderno socialistično Jugoslavijo,« piše pariški Humanité Dimanche. Grški dnevnik Katimerini prinaša vest: »Neodvisnost Jugoslavije je nadvse potrebna ne le tej državi, temveč še precej širše.« Jugoslavija je kot jež; polno bodic ima – je zapisal avstrijski dnevnik Südost Tagespost in se pomudil pri borbeni pripravljenosti Jugoslavije. Londonski Sunday Telegraph piše: »Tako dolgega in močnega vpliva ni imel noben drug voditelj.« Finska televizija poudarja, da je Jugoslavija edina država, ki poskuša ustvariti resnično samoupravljanje delavskega razreda. Korenine bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov segajo globoko v Titovo politiko. Radio London je poslušalcem povedal, da Jugoslavija po Titovi zaslugi ni nič več zaostala balkanska dežela.

Dopisniki iz Jugoslavije poročajo svojim uredništvom, da fantje in dekleta množično postajajo člani ZK v znamenje privrženosti socialistični revoluciji in obrambi državne neodvisnosti.

Take in podobne izjave najdemo v javnosti vseh celin sveta.

Je to resnično varčevanje?

Dne 13. 2. 1980 je v dnevniku DELO na 8 strani objavil informacijo o varčevalnih ukrepih v okviru ljubljanske mestne skupščine. Vse bi bilo prav, če ne bi nekaj dni pred tem isti dnevnik objavil novice, da bo letos v Ljubljani kmečka ohcet, za katero je potrebno odšteti veliko milijonov, in kot dalje navaja pisec, jo je ista institucija podprla. Se vam ne zdi, da ti dve izjavi ne sodita skupaj? Po eni strani vse vprek govorimo o varčevanju, po drugi pa na veliko zapravljamo.

Zelo radi navajamo in zagovarjamo stališče, da takšne prireditve, kot je kmečka ohcet, morajo biti. To velja predvsem za Ljubljano, ki si mora ponovno pridobiti ugled na turističnih in drugih področjih. To je sicer res, res pa je tudi, da nas takšne prireditve preveč stanejo.

Prav bi bilo (do tega imamo občani vso pravico) povedati, koliko nas takšna ohcet stane, kdo to plača, in ali ne bi bilo bolje in koristneje za družbo (vsaj v današnji situaciji) ta sredstva uporabiti v kake druge, bolj koristne namene.

Morda bi morali ta sredstva nameniti za izgradnjo onkološkega inštituta, za katerega (prav smešno) že toliko časa zbiramo odpadni papir, da bi prišli do sredstev.

Ker bo to ohcet po primorskih običajih, je verjetno, da bodo sredstva prispevale organizacije s tega območja. Naj postavim vprašanje: Ali te organizacije združenega dela vedo za nerazvite Brkine, za katere je bilo sicer že veliko narejenega, vendar še mnogo premalo za ljudi, ki so toliko žrtvovali v času NOB in dokazali, da so vredni mnogo več, kot jim je družba do sedaj dala.

ANTON GUSTINČIČ
Sketova ulica 6, Ljubljana

Hlapec Jernej in njegova pravica

Prizadela me je taka krivica in nepozabna žalitev, da ne morem molčati.

Že drugo leto kot hlapec Jernej pritiškam na kljuko raznih uradov, ki jim je naša samoupravna družba naložila dolžnost varovati pravice delovnega človeka, pa ni nobenega odziva in ne rešitve za moje upravičene tožbe.

Zato želim slišati javno mnenje bralcev TV-15.

Pišem se Ivan Bonča. Sem vojaški vojni 50 odstotni invalidski upokojenec. Živim v Spodnji Idriji. Partizan sem bil od 19. decembra 1942. Še kot mladinec sem s šestnajstimi leti stopil v četo Janka Premrla-Vojka.

Dne 13. julija 1978 ob 8. uri me je povabil Franko Bernjak, gostilničar v Spodnji Idriji, k sebi v garažo rekoč:

»Stopi noter! Ti naboji za lovsko puško bi bili dobri zate.« Oba sva namreč člana lovske družine. Nič hudega slušate sem mu sledil. V garaži pa me je Bernjak začel pretepati. Kaj bi bilo vzrok? Pred časom sem mu v šali dejal: »Tebi je lahko, ko režeš pršut.«

Nisem se mogel braniti. Samo očital sem mu: »Te ni sram, da pretepaš starega borca in vojnega invalida.« On pa ni odnehal. Kričal je: »Stari borci ste svinje! Kaj pa mislite, da ste?« Te besede je sam priznal na poravnalnem

svetu. Neusmiljeno me je zbil na tla in me še brcal. To je trajalo kakšnih dvajset minut. Na moje obupne krike so prihiteli sosede. Prenehal je. Komaj sem se zavlekel domov in potem na milico.

Zdravniško pomoč sem poiskal v zdravstvenem domu v Idriji. Dobil sem tudi potrdilo o telesni poškodbi. Dogodek sem prijavil LM Idrija in vložil zasebno tožbo na občinsko sodišče v Idriji.

Postaja LM Idrija je 27. 7. 1978 ovadbo izročila sodniku za prekrške Cvetu Prelovcu. Ker pa je ta v sorodstvu z Bernjakom, po mojem upravičenem sumu, ni prišlo do sodbe.

Tudi moja pritožba na republiški senat za prekrške ni zalegla. Sodišče v Idriji je šele 1. 3. 1979 odredilo izvedenca, zopet Zdravstveni zavod v Idriji. Medtem je bila 14. 2. 1979 neuspešna poravnava med nama na poravnalnem svetu v Spodnji Idriji. Pravico sem iskal pri predsedniku občinskega odbora ZB Idrija, tovarišu Primožiču, pa zopet brez uspeha. Rekel mi je: »Sam se zanimaj, tega mi ne rešujemo.«

Zamotana so pota naše birokracije, kadar gre za pravico delovnega človeka. Bernjakov napad mi ni prizadel le fizičnih poškodb. Moje živčno ravnotežje se je močno porušilo. Še sedaj čutim posledice.

Sprašujem se, ali naj si bolni in stari borci sami poiščejo svojo pravico? Saj smo si priborili ljudsko oblast, ki bo pred nasilniki ščitila vsakega delovnega človeka. Boli me, ko vidim slepoto uradništva in hlad ter brezbržnost, s katero obravnavajo človeka. Naj se sedaj pravdam v nedogled in čakam toliko časa, da bo zadeva zastarela?

Naj vsi skupaj mirno gledamo gostilničarja Bernjaka in njegovo surovost do ljudi, za katere misli, da jih bo lahko ukrotil. Vem, da se podobne krivice dogajajo tudi drugim borcem, in to od ljudi, ki bi nas radi odpisali. Upam, da se bo družba zavzela, da nas Bernjak in njemu podobni ne bodo žalili, strahovali in preteпали.

IVAN BONČA
Spodnja Idrija 50

Nekaznovani vojni zločinci

Bil je podoficir italijanske vojske 8. polka Alpini Tagliamento. Spollero Olinto. Rodil se je nekje v Furlaniji 18. septembra leta 1915. Mnogi, ki jih je med vojno pri svojih pohodih po partizanskih vaseh mučil skupaj s svojimi pajdaši, se ga še živo spominjajo kot alpinca, ki je deloval iz sovražne postojanke v Dornberku, kjer je bil komandant.

Imel je posebno skupino, ki je bila določena za posebno nalogo – za borbo proti NOV z neomejenim delovanjem SD, komande bataljona Alpenjager s sedežem v Gradiscu pri Gorici. Bil je neposredno odgovoren SD v Gradiscu. Kaj vse je počel! Postavljal je zasede kurirjem karavle, po kurirskih poteh, po katerih so partizanski kurirji nosili pošto, odkrival bunkerje sedežev aktivistov ter na podlagi spisov iskal člane Skoja, LO in druge, ki so sodelovali s partizani. Istočasno je ropal nedolžne ljudi in plen pošiljal svoji ženi. Vse to je počel v Prvačini, Braniku, Gradišču, Renčah, Vogerskem ter v drugih spodnjevipskih vaseh, ne nazadnje pa tudi v sami postojanki Dornberk.

Dobro je bil obveščen o premikanju partizanskih enot, posebno operativnih, a se z njimi ni spuščal v boje. Znašel se je nad civilnim prebivalstvom z vsemi brutalnimi metodami, ki jih je okupator poznal. V postojanki je aretirane aktiviste in partizane osebno mučil, da je izsilil kakršenkoli podatek. Ni izbiral sredstev, pa čeprav je šlo za uboj. Zlasti, ko ni bilo v bližini nobene večje operativne partizanske enote, so ljudje občutili njegovo krutost.

Za vse zločine, ki jih je Spollero storil, ne samo slovenskem življu, ampak tudi italijanskemu, je bil po vojni obsojen na 30 let zapor. Obsodilo ga je sodišče specialne porote v Vidmu, akt. št. 111, dne 9. 8. 1946. Sodba je bila izrečena na podlagi prič in

drugega dokaznega gradiva. Toda kmalu po tem je bil zločinec oproščen, posebno dokazanih ubojev, češ da jih ni zagrešil na italijanskem ozemlju.

Človek, ki je povzročil toliko gorja, ne bi smel ostati nekaznovan. Izteklo se je leto roka za vložitve obtožnice proti vojnemu zločincem iz druge svetovne vojne. Članka nisem napisal iz maščevanja, pač pa v opomin, da bi v bodoče take grozote preprečili, in da se ne bo kaj takega nikoli več ponovilo.

Vse preživele borce, aktiviste, kurirje in ostale, ki karkoli vedo o Spollero, prosim, da mi sporočijo. Rad bi namreč zbral čim obširnejše dokazno gradivo o zločinčevem sodelovanju s SD in domobranci. Moj naslov: Simon Vičič, Podgrčno 6, 65000 Nova Gorica, tel. 23-644.

S. V.

O položaju italijanske narodnosti

Članom ZB NOB ni vseeno, kako živijo pri nas občani italijanske manjšine, pa so zato o tem problemu razpravljali na občinski seji ZB NOB in podali svoja stališča, pa tudi nekatere predloge in opazanja.

Ugotovili so, da so odnosi mnogo boljši kot pred leti, vendar so še pomanjkljivosti, ki bi jih bilo potrebno odpraviti ali pa vsaj omiliti. Mnogo je bilo govora tudi o tem, da se na tem dvojezičnem območju v šolah preveč ur posveča angleščini, in da je npr. srednja šola za medicinske sestre brez osnovnega pouka v italijanščini, ki jo bodo bolniške sestre zagotovo potrebovale na tem dvojezičnem področju. Med drugim je bilo govora tudi o prostorih, ki jih ima italijanski krožek. Prostor so dotrajani. Nekdo je omenil, da naj bi bil ta krožek bolj odprtega tipa, da bi lahko prihajali tudi neitalijanski občani. Odgovor je bil, da če bi bili prostori bolj privlačni in urejeni, bi bilo tudi članov krožka več. Ugotovili so tudi, da manjkajo učeniki za one, ki bi se radi sami učili italijanščino, da ni intenzivnih tečajev za italijanščino in nasprotno slovenščine za Italijane.

Napačno je tudi, da uslužbenci na občini, kjer je v razpisu nakazano, da je pogoj za sprejem v delovno razmerje znanje italijanskega jezika, dobijo še dodatek. Član italijanske manjšine, ki dobi tako službo in obvlada slovenščino, pa ne dobi dodatka.

Zanimivo pa je, da je zelo veliko mladine, ki zna italijanski jezik.

Prav je, da se o tem med seboj pogovorimo, da bo vsak, ki biva pri nas, enakopraven, in da mu bo domovina tu, kjer živi, ne oziraje se, kateri jezik govori.

Poizvedba

Anton Gojča, rojen 1. 6. 1909 v Gropadi pri Trstu je šel k partizanom 26. 7. 1944 v 17. brigado Simona Gregorčiča. Kot povedo domači, je padel pri Čepovanu. Prosimo borce, če kaj vedo o Antonu Gojči, posebno o njegovi smrti, da sporočijo na TV-15, 61000 Ljubljana, Miklošičeva 28, ali pa na Slovensko zdravniško društvo, Ljubljana, Komenskega 4, tel.: 323-469. – za partizansko sekcijo SZD.

Popravek

k članku o letošnjih cenah v Strunjanu, ki smo ga objavili v 7. številki TV-15:

V predzadnji odstavek članka, kjer so navedene cene za družinske člane upravičencev, se je prikradla neljuba napaka pri navajanju cen. Pravilne cene oskrbnih dnevorov za družinske člane upravičencev letovanja v Strunjanu so take: julija in avgusta 300 din, ostale mesece pa 260 din.

Terorizem v Španiji

Španija, podobno kot Italija, preživlja zelo kočljive trenutke svojega notranjega razvoja, ko so pridobitve še vedno ne zadosti utrjene demokracije pod navzkrižnim ognjem vse bolj množične in tudi vse bolj okrutne teroristične dejavnosti kar z dveh strani. Po eni strani je očitno, da proces decentralizacije oblasti z ustanavljanjem avtonomnosti posameznih španskih dežel do zdaj ni mogel zaustaviti roke terorističnim akcijam separatistične organizacije ETA, ki z nezmanjšano aktivnostjo deluje v Baskiji na severu države. Baskijski teroristi osredotočajo svojo dejavnost zlasti proti pripadnikom policije in vojske, o čemer pričajo skoraj vsakodnevni atentati na razne vojaške in policijske osebnosti.

Ta dejavnost pripadnikov organizacije ETA pa kaj ustrezno napeljuje vodo na mlin drugi, vsekakor za Španijo še dosti bolj nevarni teroristični organizaciji španskih neofašistov, ki se skrivajo pod imenom Nova sila. Zlasti v zadnjem času so neofašisti razvili skrajno nevarno in obsežno teroristično dejavnost, ki je predvsem uperjena proti pripadnikom levih političnih sil, zlasti komunistične partije Španije. Prav te dni je potekal v Madridu sodni proces proti ubijalcem delavskih advokatov, ki so pred časom padli kot žrtve fašističnih atentatorjev.

Še posebej so na nevarnost razraščanja neofašističnih terorističnih sil opozorila odkritja nekaterih skrivališč atentatorjev, ki so bila polna najsodobnejšega orožja, kakršnega sicer uporablja vojska. Med zaplenjenim materialom so našli celo najsodobnejši računalnik, kar priča o široko zasnovani obveščevalni dejavnosti teroristov in o verjetni povezavi z določenimi skupinami v državni obveščevalni službi.

Fašistične teroristične organizacije so svoji oživljeni dejavnosti zlasti v zadnjem času postavile kaj jasne cilje – preprečiti začetni proces reorganizacije

državne uprave z ustanavljanjem avtonomnih pokrajin, za kar so se zlasti potegovale vse napredne politične sile. Hkrati naj bi napetost in nemir, ki ju povzroča nenehna teroristična dejavnost, zavrla proces demokratizacije dežele, ki je danes eden poglavitnih ciljev političnega boja vseh naprednih sil španske družbe. Vrhu tega neofašisti zelo učinkovito izkoriščajo razpoloženje v vojski in med policijo, ki sta izpostavljeni napadom baskijskih skrajnežev. Očitno je, da si hočejo neofašisti utrditi svoje postojanke v vojski in določene njene kroge pridobiti za boj proti demokratični presnovi, ki naj bi bila vzrok za pojav in delovanje baskovskih terorističnih skupin. Prav zaradi tega si leve stranke, zlasti pa še komunistična partija prizadevajo doseči, da bi vlada bolj odločno stopila na prste vsem, še posebej fašističnim terorističnim skupinam ter med drugim tudi razpustila njihovo legalno organizacijo Nove sile.

Nevarnost vidijo napredne stranke, v prvi vrsti komunistična partija, zlasti v tem, ker postaja vse bolj očitno, da se vladna politika postopno nagiblje na desno, in da obstaja težnja vseh desnih in sredinskih sil, da bi komunistično partijo potisnili čim bolj v osamo in preprečili vsakršno njeno povezovanje z drugimi demokratičnimi silami dežele, kar je eden izmed pomembnih ciljev politike KP Španije. Nedavni dogodki, kot je oddaljevanje socialistov od komunistov in razkol v dosedaj enotni sindikalni organizaciji, ko so bili komunistični sindikati »Delavske kontrole« prisiljeni zaradi nasprotij v doslej enotnem gibanju lotiti se samostojnega boja za delavske pravice. Kaže dodati še vse močnejše pritiske od zunaj, da se Španija vključi v Atlantsko vojaško zvezo, da bi bila podoba težavnih razmer, v katerih se razvija proces demokratizacije v Španiji, še bolj očitna.

Drago Košmrlj

Še korak naprej

Učinkovito delovanje socialistične zveze je spričo zaostrenih mednarodnih razmer in nalog, ki nas čakajo, posebej pri ustalitvi gospodarstva, izredno pomembno. Pri vsakem posamezniku se vse bolj krepi spoznanje, da je treba ravnati drugače, da je potrebno sprejete odločitve dosledneje uresničevati.

Zavojo tega lahko z gotovostjo trdimo, da je družbenopolitičen položaj v Sloveniji in Jugoslaviji zelo ugoden, in da nadvse ugodno ocenjujemo tudi naše varnostne razmere. To pa kaže, da je bila socialistična zveza kot najširša ljudska organizacija in fronta, gledano v celoti, kos svojim nalogam. Ljudje vse bolj čutijo, da so odgovorni nosilci naše politike.

Kljub temu pa pogosto ugotavljamo, da sprejete odločitve niso vselej v skladu z našimi spoznanji. Januarski osebni dohodki so bili, denimo precej višji od tistih v mesecu novembru lani, pa čeravno smo v zvezni resoluciji zapisali, da se bomo temu povečanju zavestno odrekli.

Skupna poraba je marsikje znova preseгла dogovorjeni okvir, čeprav smo v Sloveniji podpisali poseben družbeni dogovor, v katerem smo se odločno opredelili za takšno rast te porabe, ki ne bi preseгла šestnajstih odstotkov. To velja tudi za cene, uvoz in izvoz itn. Seveda se zastavlja vprašanje, zakaj takšna odstopanja od dogovorjenih okvirov. Velik del vzrokov za to nedvomno velja iskati prav v socialistični zvezi, ker spoznanj naših delovnih ljudi ni znala povsod spremeniti v enotno gibanje. V sekcijah in drugih oblikah dela se marsikje niso zavzeli dovolj, da bi samoupravne sporazume in družbene dogovore spremenili v način naših ravnanj.

Dejavnost socialistične zveze, zveze komunistov, sindikatov in drugih je v nekaterih občinah preozka. V številnih primerih so se zadovoljili zgolj z razpravo v občinskih vodstvih, kar je seveda za učinkovitost družbenopolitičnega dela veliko premalo.

Veliko prepočasna je marsikje tudi pot do krajevnih skupnosti. V nekaterih krajevnih skupnostih se je socialistična zveza enostavno izgubila in je vse delo prepustila posameznim organom, ki so po svoje odločali o tem, kaj morajo ljudje izvedeti in kaj ne, kaj naj delajo in podobno. O sekcijah in oblikah dela v teh primerih sploh ni mogoče govoriti, ker se niso zaživele.

Premalo skrbi namenja socialistična zveza v nekaterih občinah društvom, ki so sestavni del te frontne organiziranosti. Mnoga društva zavoljo tega ne čutijo nikakršne soodgovornosti za delo socialistične zveze na svojem območju in so še naprej zunaj široke družbenopolitične dejavnosti.

Tudi frontno socialistična zveza še ne deluje povsod. V občinah frontnost utesnjujejo v okvire posameznih aktivov, kar nujno vodi k forumskemu načinu dela. Zaradi tega se nove oblike dela počasi uveljavljajo. V teh dneh so to ugotovili tudi v slovenskih sindikatih. Čeprav je v naši republiki 1200 krajevnih skupnosti, pa je koordinacijskih odborov, za katere so bili zadolženi sindikati, komaj nekaj čez 60. Ne gre za to, da ti odbori, za katere so se sindikati izrekli že na kongresu, naenkrat ne bi bili več potrebni. Koordinacijski odbori v krajevnih skupnostih naj bi skrbeli za povezanost med združenim delom in temi skupnostmi, zato so nujni, zlasti tam, kjer je cela vrsta delovnih in drugih organizacij. Toda očitno je, da v mnogih skupnostih med sindikalnimi organizacijami in organizacijami socialistične zveze še ni prišlo do pravega sodelovanja.

To opozarja hkrati na dve stvari: po eni strani na premajhno širino delovanja socialistične zveze, po drugi pa na še vedno šibko akcijsko enotnost. Socialistična zveza kot najširša ljudska organizacija še ni prodrla do slehernega človeka v naši družbi, ni še zajela vseh samoupravnih hoten ljudi in ni še dovolj usmerjena h konkretnim problemom.

Kljub mnogim prizadevanjem je to naloga, ki v marsikateri občini še čaka. Izpeljati jo bo mogoče le, če se bodo za to zavzeli prav vsi, od zveze komunistov do zveze borcev, sindikatov ter drugih organizacij in društev. In seveda, če se bodo povsod zavedali, da socialistična zveza ni nekakšna organizacija nad organizacijami, ampak gibanje širokih ljudskih množic.

V razmerah, v kakršnih živimo, je to spoznanje še posebej pomembno, zato bi bilo prav, če bi v posameznih okoljih te pomanjkljivosti temeljito pretresli in izdelali skupen program akcije. V njem ne bi smelo biti prostora za verbalizem in načelno ugotavljanje že zdavnaj spoznanih dejstev. Moral bi biti kar se da konkreten in akcijski.

Darko Marin

Pospešeno k analizam

Izvršni svet je ponovno razpravljal o poročilu o poteku planskih aktivnosti in o problemih usklajevanja razvoja SRS ter sprejel napotila za pospešitev planskih aktivnosti. Poročilo je pripravljeno za razpravo v republiški skupščini, obenem pa naj bi vzpodbudilo vse nosilce planiranja, da pripravijo podobno gradivo in z njim seznanijo samoupravne organe organizacij in skupnosti ter DPS in jih vzpodbudijo k pravočasnemu ukrepanju, poroča republiški sekretariat za informacije.

Tako za Slovenijo kot za SFRJ velja ugotovitev, da planske aktivnosti kasnijo, vendar se rezultati dela od nosilca do nosilca planiranja zelo razlikujejo. Hkrati pa je zaznaven precejšen napredek v primerjavi z oblikovanjem planov v obdobju 1976–1980.

Pri oceni sedanjega stanja in dela v prihodnje je bilo še posebej poudarjeno, da je prvo polletje leta 1980 ključnega pomena za uveljavljanje sistema samoupravnega družbenega planiranja in usklajevanja poglavitnih razvojnih vprašanj naslednjega srednjeročnega obdobja. V tem času mora teči naj-

bolj intenzivna dejavnost pri oblikovanju temeljev planov toz, ki jih bodo delavci sprejeli na referendumih.

Med drugim bo potrebno pospešiti tudi izdelavo analiz razvojnih možnosti, kjer še niso bile izdelane. To velja predvsem za nekatere samoupravne interesne skupnosti v občinah in za nekatere delovne organizacije. V tozkih in KS, kjer tega še niso storili, naj bi takoj sprejeli smernice in elemente za samoupravno sporazumevanje in dogovarjanje o temeljnih planov ter zagotovili usklajevanje elementov z drugimi nosilci planiranja, zlasti v materialni proizvodnji. Tako bodo temeljni nosilci planiranja prispevali k sočasnosti planiranja.

Da bi akcija uspešno potekala v vseh okoljih, naj bi to problematiko obravnavali zbori združenega dela občinskih skupščin in sprejeli ustrezne ukrepe. Prav tako je potrebna usklajena aktivnost vseh organizacij sindikatov in drugih družbenopolitičnih organizacij ter aktivnost regionalnih gospodarskih zbornic posameznih posebnih združenj in Gospodarske zbornice Slovenije.

Dosledno s kongresnimi sklepi

Zvezni odbor ZZB NOV Jugoslavije je minuli torek, 19. februarja, obravnaval predlog poročila o delu od osmega kongresa do konca leta 1979 in preveril smeri delovanja borčevske organizacije za nadaljnje razvijanje kolektivnega dela.

V predlogu poročila o delu zveznega odbora ZZB NOV je ocenjena družbenopolitična aktivnost borčevske organizacije od osmega kongresa dalje, kjer je med drugim tudi zapisano, da si je zvezni odbor s svojimi organi prizadeval za čim doslednejše reševanje aktualnih nalog, ki izhajajo iz sklepov osmega kongresa ZZB NOV Jugoslavije, enajstega kongresa ZKJ, stališč zvezne konference SZDL in sporočila tovariša Tita osmemu kongresu borcev Jugoslavije ter osmemu kongresu Zveze sindikatov Jugoslavije.

S smernicami za svoje delo je zvezni odbor ZZB NOV Jugoslavije opredelil osnovna področja svojega delovanja, s katerimi naj bi doprinesel delež k še uspešnejšemu delovanju našega političnega sistema ter razvoju samoupravnih odnosov v naši družbi. Med prednostnimi nalogami so bile tudi tiste za podružljanje in vsebinsko izpopolnjevanje tradicij revolucije, razvijanje sodobnih oblik delovanja organizacij ZZB NOV, za krepitev splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite, za razvoj socialnoekonomskega varstva borcev in vojaških invalidov ter družin padlih borcev; izjemna skrb je bila posvečena tudi razvoju mednarodnih stikov in prijateljskih odnosov ter boljšemu in hitrejšemu informiranju.

Borčevska organizacija je poleg vseh ključnih vprašanj, ki sodijo v ožje področje njenega delovanja, obravnavala vrsto vprašanj, ki se je morala zanje vsebinsko opredeliti kot del organiziranih socialističnih sil. Predvsem pa je borčevska organizacija vsa ta vprašanja obravnavala vsestransko in svoja stališča prena-

šala (zvezni odbor) prek 67 svojih delegatov, ki so delovali v različnih telesih in organih SZDL, komisijah skupščine SFRJ, različnih organih federacije, v svetih izdajateljskih hiš in nenehno v izobraževalnih in kulturnih institucijah.

V predlogu poročila je natančno opisana tudi aktivnost posameznih komisij pri zveznem odboru ZZB NOV Jugoslavije, kar so na minuli seji zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije delegati sprejeli.

Kakor poročilo o delu od minulega borčevskega kongresa pa so sprejeli tudi smeri aktivnosti in neposredne naloge ZZB NOV Jugoslavije za uresničevanje pobude tovariša Tita o nadaljnjem razvijanju kolektivnega dela, odločanja, odgovornosti in enoletnem mandatu predsednika; sprejeli so še orientacijski program dela za leto 1980 in predlog spremembe Statuta ZZB NOV Jugoslavije oziroma spremembe tistih njegovih členov, ki se nanašajo na mandate predsednika, podpredsednikov in generalnega sekretarja. Tako naj bi po novem zvezni odbor vsako leto izbral novega predsednika zveznega odbora iz vrst članov predsedstva, funkcija podpredsednikov bi se ukinila, in generalnega sekretarja borčevske organizacije bi volili vsaki dve leti.

Ob predlogu poslovnika o organizaciji in načinu zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije in njegovih organov se je razvila živahna debata, v kateri so ugotovili, da kaže to vprašanje odložiti za naslednjo sejo in medtem nekatera vprašanja uskladiti s stališči republiških in pokrajinskih odborov ZZB NOV.

Razprava na seji zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije je potrdila besede iz referata Koste Nadja in tudi potrdila pravilnost osnovnih izhodišč dela tega najvišjega organa jugoslovanske borčevske organizacije.

B. Ž. J.

Tradicije vse bolj podružbljeno

V petek, 22. februarja 1980, se je pri predsedstvu RK SZDL tudi formalno konstituiral svet za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij in spomeniško varstvo.

Na tej seji so zbrani obravnavali predlog delovnega načrta tega sveta in njegovih delovnih teles za leto 1980. Ta delovni načrt sestavljajo štirje deli, od katerih je prvi splošen, medtem ko ostali obravnavajo delovne programe za ohranjanje in razvijanje tradicij v družbenopolitičnih organizacijah, organizacijah in društvih. Mnogi so v svoje redne programe že vestno vključili razvijanje revolucionarnih tradicij, nekateri svojih načrtov niso poslali, medtem ko bo delovni načrt Sveta za razvijanje in ohranjanje tradicij NOB pri predsedstvu RO ZZB NOV Slovenije v skupni plan še zajet, z njim pa tudi nekatere podrobnosti, na katere je opozorila razprava. Tako izpopolnjen delovni načrt bodo prejele v obravnavo občinske konference SZDL.

B. Ž. J.

0 letnih skupščinah Posvet s predsedniki

Osmega februarja je bilo v Novi Gorici posvetovanje s predsedniki krajevnih organizacij ZB v novogoriški občini, ki ga je pripravil občinski odbor ZZB NOV Nova Gorica.

Na posvetu so predsedniki krajevnih organizacij prejeli navodila o tem, kaj vse naj zajamejo poročila o njihovem lanskoletnem delu (pri čemer morajo poskrbeti tudi za poročila nadzornih odborov krajevnih organizacij in tudi finančna poročila).

Vse skupščine oziroma letne konference naj bi bile pri kraju do konca meseca aprila, v tistih krajevnih organizacijah, kjer bodo imeli volilne konference, pa je potrebno takoj evidentirati kandidate za svoje odbore in tudi kandidate za člane občinskega odbora ZZB NOV Nova Gorica.

Ko je tekla beseda o sodelovanju in aktivnosti borcev v SLO in družbeni samozaščiti, je bilo posebno poudarjeno, da morajo borci v prvi vrsti prenašati izkušnje iz narodnoosvobodilnega boja na mlade in tudi, da morajo po svojih najboljših močeh aktivno sodelovati pri delu za SLO in družbeno samozaščito.

L. K. M.

Dispanzer za borce v Kranju

V kranjski občini deluje dispanzer za borce že od leta 1975. Je nosilec zdravstvenega varstva borcev v občini in tudi nekaterih borcev iz zamejstva (koroških borcev). V dispanzerju so združene tri ambulante, na delovnih mestih v teh ambulantah pa so redni zaposleni dva zdravnika, višja medicinska sestra in medicinska sestra s srednjo izobrazbo. V minulemu letu se je pri njih zdravilo 324 borcev več kot v letu 1978, ko jih je dispanzer

obiskalo 1078. To pomeni kar 35 odstotno povečanje obiska oziroma zajema kar 50 odstotkov vseh v kranjski občini živčih borcev.

Minulo leto so borci obiskali svoj dispanzer v Kranju 6836 krat, opravljenih pa je bilo tudi 80 specialno-medicinskih ukrepov, medtem ko so patronažne sestre obiskale 20 udeležencev NOV na domu.

Kar zadeva zobozdravstveno ambulanto, ki tudi

deluje v okviru za borce, velja omeniti, da to še ni urejeno tako, kot bi si porabniki želeli, vendar je opravljeno dobro delo že s tem, da je odpravljena čakalna doba. V letu 1979 se je v zobni ambulanti v okviru zdravstvenega doma v Kranju zdravilo 368 borcev (26 odstotkov več kot leto poprej). V letošnjem letu si bodo v Kranju prizadevali, da bi za boljše zobozdravstveno varstvo borcev organizirali redno delujočo ambulanto, ki naj bi delovala

podobno kot splošnozdravstveni borčevski dispanzer in bi bili borci klicani na preglede in kontrole po vrstnem redu.

Seveda je razumljivo, da kranjski borci težijo k še boljšemu organiziranju zdravstvenega varstva za udeležence NOV v svoji občini, vendar je tudi res, da so velik korak že storili in gre predvsem še za izboljšave.

B. Ž. J.

Za udobnost na jesen življenja

Svet doma starejših občanov v Kranju si prizadeva, da bi imeli starejši občani tam čimlepše življenje. Ta dom so v Kranju odprli leta 1973 in je sodoben, s svetlimi sobami ter družbenimi prostori, v katerih preživljajo stanovalci doma prenekatere prijetno urico.

Dom sprejme približno 120 stanovalcev, med njimi je nekaj članov borčevske organizacije. Komisija za zadeve borcev in vojaških invalidov kranjske občine nudi tem borcem redno mesečno žepnino, ki pa kot kaže, glede na potrebe ni zadovoljiva.

Kakor je pojav v mnogih slovenskih domovih za starejše občane, se tudi v Kranju iz dneva v dan kopičijo prošnje za sprejem v dom. Kaže pa, da tudi s prizidkom, ki bo zagotavljal novih 80 postelj (kar je že potrjeno) težave ne bodo dokončno opravljene. Dom namreč sedaj sprejema tudi starejše iz drugih občin in, šele, ko bodo v teh občinah sezidali svoje domove za starejše občane, bodo njihovi občani lahko odšli nazaj v svoje kraje ter bo kranjski dom laže zadihal.

Ž. D.

VOJAŠKO-POLITIČNI KOMENTAR

Gospodarstvo je del politike

Vse bolj očitno postaja, da se zahodni svet vse manj ujema v skupnem gospodarskem nastopu proti Sovjetski zvezi po njenem posegu v Afganistanu. Ker pa je gospodarstvo del zahodne politike, del celote, ali ni torej tudi vojaška usmeritev v tem delu pomemben košček te celote? Kako je v tem trenutku z vojaškim dejavnikom in kam bo, po kateri tirnici, usmerjen?

Čeprav so na Zahodu še pred dobrega pol leta veliko govorili tudi o skupnih interesih Zahoda v Afriki in Aziji (in temu primerno predlagali tudi zahodnoevropskim deželam, da še same primaknejo del moči skupnim intervencijskim silam), danes na tem področju vlada molk. In čeprav bo kmalu veliko več orožja z ameriško oznako v Pakistanu, Indiji in še kje, kamor do pred nekaj meseci ni odhajalo, je zelo malo znanega o povečanju trgovine z orožjem s strani zahodnoevropskih držav. Ali naj to pomeni, da so se dežele, kot so Velika Britanija, Francija, ZR Nemčija, v tem trenutku odpovedale cvetočemu »biznisu« z orožjem? Ali pa morda to, da želijo ameriško navzočnost s potezami, ki so ji možne in dovoljene v tem trenutku, v Aziji izkoristiti za gospodarsko aktivnost?

Karkoli že, razlike v političnih pristopih posa-

meznim področjem v Aziji (pa tudi drugje) ob manj ali bolj glasni obsodbi agresije v Afganistanu bodo nedvomno vse bolj poglobljale tudi razlike v vojaškem pristopu. Američani so že zasidrali svoje vojaške zastavice, kjerkoli so mogli na Bližnjem in Srednjem vzhodu, toda druge dežele NATO o tem niso povedale kaj posebnega.

Ali je to strategija pričakovanja, koliko bo sploh zahodna Evropa navzoča s svojimi vojaškimi silami, razen s pomorskimi silami NATO v Sredozemlju? In, nenazadnje, ali bo svojega velikega zaveznika pustila samega tudi v primeru, da bi se vojaško vse bolj zapletal na širšem področju Srednjega vzhoda? Ali ga bo v tem sploh podpirala?

Dejstvo je, da so na znanem zasedanju NATO v Bruslju lani govorili o načrtih in razvoju pakta do leta 2000. In ravno na tem posvetu, kjer so imeli pomembno besedo, kot smo takrat zvedeli, tudi »jastrebi«, se je veliko govorilo o interesih tudi izven stare celine. Toda, če izključimo neke (samovoljne?) posege Francije v Afriki, ne bi mogli govoriti o nekem večjem angažiranju dežel NATO v krepitvi zahodne vojaške moči na drugih celinah. In še ti osamljeni zahodnoevropski vojaški posegi izven Evrope so, kot nekateri trdijo, ostanek sta-

rega razmišljanja v novih vodilnih političnih garniturah Evrope. Vse drugo pa je, pravijo, novo, vključujoč tudi razlike v povračilnih gospodarskih ukrepih proti Sovjetski zvezi.

Zaradi tega povsem verjetno pričakujemo popolnoma enostransko krepitev vojaških sil v območju srednje Azije in Vzhodne Afrike z ameriški vojaškimi silami. Dežele NATO bodo le pristanišče zračnega mostu, ki bo vse bolj oblikovan za oskrbovanje ameriških enot na Bližnjem in Srednjem vzhodu. To pa pomeni, istočasno, da se bo morala Amerika krepiti sama tudi sedaj, tako kot se je vojaško krepila pred dvema desetletjema na področju Indokitajske.

Morda pa je ravno klavrn konec ameriške vojaške moči v Vietnamu poučil druge dežele pakta NATO, kako naj ravnajo v podobnih primerih. Vsekakor pa je očitno, da zahodna Evropa vse bolj želi predvsem varnost in da zaradi nje ni več pripravljena sodelovati v velikih potezah ZDA niti na gospodarskem področju. To pa je že majhen premik, ki pelje predvsem k samostojnosti zahodne Evrope. Vsekakor pa tudi k samostojnosti drugih dežel.

Ivo Tominc

Pogovor z Milenkem Kaljevičem

Najraje je med mladimi

Občinska organizacija ZRVS v Murski Soboti je lansko leto ob dnevu JLA razdelila najzaslužnejšim članom priznanja in nagrade in med nagrajenimi je bil Milenko Kaljevič, ki je prejel srebrno plaketo ZRVS Jugoslavije. V občinski organizaciji ZRVS v Murski Soboti aktivno dela že od leta 1962 dalje. Najprej je bil predsednik strokovne komisije, član izvršnega odbora občinske organizacije, član skupščine ZRVS in sedaj je član strokovne komisije.

Obiskali smo ga in pripovedoval nam je o svojem življenju.

»V NOB sem se vključil leta 1943 in sicer kot bорец I. krajiške narodnoosvobodilne udarne brigade. V tej brigadi sem se udeleževal najhujših bojov na Konjuh planini konec leta 1943, leta 1944 sem sodeloval pri napadu na Beograd in njegovi osvoboditvi, bil sem na Sremski fronti v letih 1944 in 1945. Moja pot borca se je začela od vojaka, nato deseterja do kapetana, ko je naša enota zaključila svojo bojno pot 9. maja 1945 v Logarski dolini.«

Po prihodu v Mursko Sobotu se je hitro vključil v novo okolje in tako mu po odhodu iz JLA ni bilo nič kaj težko prevzeti druge naloge in zadolžitve. Z letom 1955 je začel prenašati svoje pridobljeno strokovno znanje na izvenšolsko mladino, od leta 1958 naprej pa dela kot predavatelj predmeta obramba in zaščita na srednjih šolah v Murski Soboti.

Nič drugače ni bilo v ZRVS. Bil je predavatelj strokovnovojaških znanj, vodja orientacijskotaktičnih

pohodov, vodja priprav streljanja z različnim orožjem, vodja strelskih tekmovanj in tudi predavatelj in vodja obrambnih dnevo v mladinski delovni akciji Goričko. V občinski strelski zvezi aktivno deluje vsa ta leta in je trenutno sekretar občinske strelske zveze v Murski Soboti.

Pri delu se od časa do časa pojavijo tudi manjše težave in tudi o teh nam je nekaj povedal tovariš Kaljevič:

»Velikokrat se pri delu srečujemo s težavami, ker družba posveča premajhno skrb naši organizaciji in še posebno na področju financiranja organizacije. Kajti tudi RVS bi morali streljati z novejšim orožjem – polavtomatsko, avtomatsko puško – a se zatakne pri finančnih sredstvih za strelivo. V današnji situaciji v svetu in razvoju tehnike morajo prav RVS biti vsestransko usposobljeni v ravnanju z različnimi vrstami orožja in le-tega do potankosti poznati. Poleg tega pa je še ena večja težava: v naši občini še vedno nimamo urejenega strelišča za streljanje z vojaško puško. Tega nujno potrebujemo tako za usposabljanje srednješolske mladine, članov ZRVS, teritorialnih enot in tudi drugih obrambnih struktur. Vendar so že vsa leta doslej vsa prizadevanja strelske organizacije kot »bob ob stenah«. Strelski organizaciji bi se morali pridružiti vsi, ali pa jo vsaj podpreti, ker takšno strelišče potrebujemo za usposabljanje svojega članstva vse družbene organizacije in društva, ki se ukvarjajo z usposabljanjem prebivalstva za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito.«

Skupaj s tovarišem Kaljevičem lahko upamo, da bo tudi glede stališča v občini Murska Sobotu že v kratkem poskrbljeno, in da bo tudi on še z večjim veseljem delal z mladimi kot predavatelj obrambe in zaščite na murskosoboški gimnaziji ter na kmetijskem šolskem centru v Rakičanu. »Z delom ne bom prenehal. Še naprej bom aktivno delal v strelski organizaciji, zvezi rezervnih vojaških starešin in še posebno na področju širjenja obrambnih veščin med mladimi,« je ob pogovoru sklenil Milenko Kaljevič.

Filip Matko

Pregledali bodo dosedanje delo

Rezervni vojaški starešine so na 16. razširjeni seji predsedstva KK ZRVS Urške Zatler med drugim sprejeli sklep, da bo redna letna konferenca sredi marca 1980. Štiri osnovne organizacije bodo na konferenci zastopali izvoljeni delegati.

Do konca tega meseca so imeli dve predavanji na temo: osnove dialektičnega materializma in o kleru. Za zadnji dan februarja je predviden seminar na temo: bataljon, četa, vod v napadu in obrambi, ki je obvezen za vse starešine obveznike. Predaval bo in seminar vodil polkovnik Ciril Goddec. Na seminarju bodo starešine dobili vsa potrebna navodila in drugo,

kar bodo potrebovali za vajo TOV-80, ki je predvidena za mesec april in maj 1980. Do 12. aprila bodo pripravili kondicijski marš po azimutu, ki bo dolg okrog 10 kilometrov. Ob tej priložnosti bodo obvezniki delali izpite iz obveznega streljanja, topografije in orientacije na strelišču za Savo.

Član izpitnih komisij bodo izbrali iz vrst rezervnih starešin v krajevni organizaciji, za kar so zadolženi strokovna komisija in predsedniki osnovnih organizacij. Kakor vsako leto bodo tudi letos v komisije pritegnili rezervne starešine neobveznike. Na vaje TOV-80 pa že se-

daj vabijo, da si jih ogleda čim več mladine, ki bo tudi zelo dobrodošla na kondicijskem maršu. Sprejeli so tudi predlog, da bi za letno konferenco izdali svoje informativno glasilo Bilten. Informativnopropagandna komisija mora čimprej dobiti od uprave revije Naša obramba seznam dosedanjih naročnikov. Šele potem bodo lahko pristopili k zbiranju novih naročnikov v krajevni skupnosti. Obravnavali so tudi nekatere kadrovska vprašanja in vprašanja napredovanj, priznanj in odlikovanj za starešine jubilarne kakor za vse druge za služne starešine.

Stevo Javor

Prizadevni tudi v prihodnje

Pred dnevi je bila v novi stavbi skupščine občine Ljubljana Bežigrad, Linhartova 13, razširjena seja predsedstva občinske konference ZRVS.

Predsednik občinske konference generalmajor Jože Šeme je podal notranjo in zunanjo politično situacijo, medtem ko je podal poročilo o izvajanju idejnopoličnega izobraževanja in strokovnovojaškega usposabljanja Stane Mahne.

V letu 1979 so bila predavanja za vse rezervne vojaške starešine o gospodarski in varnostni situaciji, o mednarodni politični situaciji, s poudarkom na politiki neuvrščenosti in septembrskem zasedanju predstavnikov neuvrščene politike v Ha-

vani, seminarji za člane izpitnih komisij, ogledi terena in izvedba taktičnoorientacijske vaje, a v okviru zaključne akcije NNNP pokazana vaja in praktično delo topničarjev, pehote, zveze in sanitetne službe.

V okviru priprav za taktičnoorientacijsko vajo v letu 1980 je bil seminar v domu JLA za vodje seminarjev in člane izpitnih komisij. Dogovorjeno je bilo, da KK ZRVS na osnovi gradiva, ki so ga prejele, dopolnijo taktično nalogo, ki bi jo tudi praktično izvajale krajevne organizacije in v ta namen je bila izbrana posebna komisija.

Ta mesec načrtujejo predavanje iz osnov dialektičnega materializma

in seminarje na temo bataljon, četa, vod v napadu v sodobnih okoliščinah.

Tajnik občinske konference ZRVS Viki Ramovš je podal poročilo o sodelovanju med občinskimi organizacijami ZRVS Medveščak – Zagreb, Center – Sarajevo, Palilula – Beograd in Bežigradom. Kakor je znano, je bila aprila 1978 podpisana skupna listina o sodelovanju med občinskimi skupščinami in družbenopolitičnimi organizacijami. Občinska konferenca ZRVS Medveščak iz Zagreba pisмено predlaga, da bi bila koristna vzpostavitev sodelovanja tudi med organizacijami ZRVS teh občin.

Dušan Rebolj

Podeljene Kajuhove nagrade za leto 1980

Iz preteklosti – za prihodnost

Založba Borec je nagradila: KARLA GRABELJŠKA, JANEZA GRADIŠNIKA, ALEKSANDRA VALIČA in JANEZA VIPOTNIKA

Kajuhove nagrade za književna dela, ki jih izdaja založba Borec, so prvič podelili leta 1960, neposredno po ustanovitvi in na začetku delovanja založbe. Doslej jih je bilo podeljenih sedemdeset, poleg tega pa še šestnajst nagrad za ilustracijo in opremo. Zgodovinska, literarna, spominska dela in pesniške zbirke, ki obravnavajo tematiko delavskega gibanja, naše revolucije in prerojenja našega naroda v svobodo, niso obležala na policah; vrsta del se ponaša celo z izjemno visokimi nakladami. To je dokaz, da Kajuhove nagrade niso le priznanje založbe avtorjem, temveč so priznanja bralcev piscev in pričevalcem, ki ohranjajo in oživljajo ne samo dogajanja na te ljudske tokove, temveč tudi pridobitve našega osvobodilnega boja. Te knjige govore o usodah ljudi in generacij, ki so se neizmerno žrtvovale za srečo in bodočnost svojega ljudstva, prikazujejo vrednote, ki jih je porodil in oplemenitil ta naš boj.

★

V dvajsetih letih delovanja je založba Borec opravila veliko poslanstvo. Izdala je množico spominov na revolucijo, spominov, ki so jih pisali najrazličnejši avtorji, mnogi preprosti delovni ljudje in udeleženci narodnoosvobodilnega boja. S svojo dejavnostjo je pomagala in pomaga pisčim in možnostnim piscem pri sproščanju njihove ustvarjalnosti ter prispeva k ohranjanju revolucionarnih pridobitev ter prenašanju le-teh na nove generacije. Ali ni takšno založniško in knjižotško poslanstvo plemenito in nadvse koristno? Nedvomno. In kot takšno je opravljeno delo založbe Borec vredno posebne družbene pozornosti in priznanja. Reči moramo, da založba ne uživa nikakršnih privilegijev; njena opora so pisci in bralci, ki nosijo to nenaavadno zahtevno breme prenašanja pridobitev in izkušenj osvobodilnega boja v nov čas in družbene tokove. Zato je prav, da avtorjem, delavcem v založbi in tistim, ki so skrbeli, da njeni sadovi ne najdejo poti med ljudi, iskreno čestitamo ob dvajsetletnem jubileju.

(Iz govora dr. Avgušтина Laha na podelitvi Kajuhovih nagrad, 21. februarja 1980)

JANEZ GRADIŠNIK

»Čeprav mojster lepe slovenske besede, ste pravzaprav pozno prijeli za pero?«

– Dve knjigi novel sta za menoj, prva je izšla leta 1950, druga kakih šest let kasneje. To je vse. Plamenica? Morda bi lahko izšla že prej, pa nisem našel prave oblike za predstavitev. Samo zaporske so se mi zdele enolične. Tri novele sem napisal leta 1978 in tri leta 1979. Kar je zapisano, sem doživel ali slišal.

»Daje vojni čas piscu posebno vzpodbudo?«

– To je čas, ki gre za človekom, ostane čustveno breme. Vesel sem, da sem lahko pisal.

»Ste veseli priznanja?«

– Kdo bi ga ne bil vesel! Vesel sem, ker se bo marsikateri od tovarišev prepoznal v vrticah. To je spomenik naši dejavnosti, tudi tega sem vesel.

»Načrti?«

– Še bi rad pisal.

Obrazložitev: Šest novel Janeza Gradišnika pod skupnim naslovom Plamenica je vsakdanja, vendar živa podoba medvojnege Zagreba, v katerem so živeli in delovali slovenski ilegali. Osrednji junaki zgodb so preprosti ljudje, ki so vsak po svojih sposobnostih skušali zavirati zlohotno kolesje ustaških in domobranskih zločinov med minulo vojno. Posamezne zgodbe, v katerih je čutili avtorjevo prizadetost in verovanje v boljši svet, so napisane učinkovito, s posebnim posluhom za drobna človeška doživetja in odločitve, ki se uspešno vključujejo v veliko fresko usodnosti in svobode jugoslovanskih narodov.

KAREL GRABELJŠEK

»Je pisanje za mlade, vključujoč tematiko narodnoosvobodilnega boja, pravilno ovrednoteno?«

– Mladinska literatura sploh ni ovrednotena. Imamo dobra mladinska dela, ki gredo mimo uradnih ocenjevalcev: literarnih kritikov in zgodovinarjev, kot da jih ni. Zame je pisanje za mlade skoraj pomembnejše od pisanja za odrasle. Mladega človeka oblikuje, odvrta od slabega čtiva, marsičesa. Skoraj vse, kar sem napisal doslej, z izjemo nekaj črtic iz vojnih dni, je namenjeno mladim. To je čas, ki ga premalo poznajo, pa ga morajo.

»Je partizanska literatura privlačna za mlade?«

– To je snov, ki privlači. Ko se pogovarjam z mladimi, pravijo, da najraje prebirajo partizansko literaturo.

»Kako je z družbenimi priznanji?«

– Kar nekaj se jih je nabralo: dve Prešernovi in dve Kajuhovi, dve nagradi Osvobo-

dilne fronte, ena vstaje slovenskega naroda in ena Četrtega julija.

»In načrti?«

– Ni jih veliko. V tisku je Učiteljica, izšla bo pri Partizanski knjigi Partizanska učiteljica. Pišem spomine na mladost, tja do petnajstih let. Cerkveni maček sem jim dal naslov.

Obrazložitev: Karel Grabeljšek je v založbi Borec objavil sedem knjig za mladino (SOS s TV-15, Trije in ena, Zgodbe kurirja Tinčka, Partizanski obrazi, Peter in njegov konj, Moje akcije in Kuharji), ki pomenijo izredno bogat prispevek k mladinski književnosti na temo narodnoosvobodilnega boja. V svojih zgodbah in povestih razkriva partizanstvo in dogajanja med zadnjo vojno na humoren način, v bogatem stilu in izhajajoč iz značajev in lastnosti njegovih junakov. V zgodbe je vpletel tudi avtobiografsko sporočilo. S tem je postal zelo priljubljen mladinski pisatelj. Grabeljšekove mladinske knjige s svojimi literarnimi in drugimi odlikami prinašajo izročila tudi za današnji čas.

ALEKSANDER VALIČ

»Pravijo, da je takšnole pisanje težaško delo?«

– Pet let sem pisal. Z veseljem, ni bilo težko. Pogojevala ga je želja, da ne padejo v pozabo čas in ljudje, ki sem jih imel rad. Rad sem imel tudi delo te skupine, vredno je truda.

»Kakšni so občutki danes?«

– Prijetni, kaj bi tajil. Že to, da je delo tiskano, je priznanje. Presenečen sem, vesel in srečen.

»Kaj pa načrti?«

– Dve deli imam doma. Tudi iz vojnih dni. Ne vem, če bosta vredni objave. Igralec sem po poklicu, ne pisatelj. Človek misli, da mora še nekaj povedati.

»Kako ocenjujete kulturo danes?«

– Spremljam jo, seveda jo spremljam. Z vsem nisem zadovoljen, tu mislim kulturno politiko v širšem smislu. Njena srž bi lahko bila vsebinsko bogatejša. Morala bi biti.

Obrazložitev: Frontniki, spomini slovenskega gledališkega igralca Aleksandra Valiča na Frontno gledališče 7. korpusa NOV in POJ, napisani po avtorjevem spominu in drugih zgodovinskih virih, je prva knjiga, ki obsežneje prikazuje delo in poslanstvo te partizanske kulturne ustanove, pomembne ne samo za našo partizansko vojsko, temveč tudi za civilno prebivalstvo. Piščeva izpoved in pripoved sta zelo stvarni in zvesti zgodovinskemu dogajanju, podani na živ in razumljiv način za vsakega bralca. Še posebej privlačna je prva polovica teh spominov.

JANEZ VIPOTNIK

»Kdaj je nastala Ledina?«

– Maja lani sem jo začel pisati in decembra končal.

»Katera izmed zgodb, novel vam je najljubša?«

– Ledina. V njej je popisana usoda vasi, ki se na svoj način, kakor so počele vse naše vasi, vključuje v narodnoosvobodilni boj. Pretresljiva je. V vseh teh ljudeh sta se nag-

njenje in pripadnost k osvobodilnemu boju nenehno prepletala s skrbjo za zemljo. Rad imam Milčeta, najmlajšega sinu izdajalca. Ostal je sam. Bratje so bili pri belih, očeta izdajalca je obsodilo partizansko sodišče. Družine v vasi so ga vzele za svojega. Zdaj je bil pri eni družini, zdaj pri drugi. Menjavali so se. Ne zato, ker bi se ga branili. Ne. Hoteli so, da bi vsakdo sodeloval pri njegovi rasti in vzgoji. In vse, kar je bilo pri moči, je pomagalo obdelovati Košeninatovo posestvo, da ne bi opustelo. Obdelovali so jo za novega gospodarja, za Mirčeta, ko bo odrasel, da mu ne bo treba začeti na ledini.

»Kaj vam pomeni Kajuhova nagrada?«

– Vzpodbudo.

»Kaj delate zdaj?«

– Za višje razrede osnovnih šol pripravljam knjižico o Kardelju, izšla bo pri Mladinski knjigi.

Obrazložitev: Janez Vipotnik je v svoji zbirki novel in zgodb s skupnim naslovom Ledina zajel iz življenja partizanov in ljudi, ki so sodelovali v osvobodilnem boju, vrsto izrednih dogodkov in ljudskih usod, s katerimi osvetljuje odnose, čustva in vezi, osmišljenost in humanost osvobodilnega boja. S prepričljivim opisom dogajanja in s pogledom v globino kmečkega človeka, v zavest borca in v usodo mladine, je poglobil poglede na dogajanje v osvobodilnem boju, ki je vredno ohranitve in podoživljanja.

Zapisala: Milena Štrajnar

ŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE

Scena iz Pločevinastega bobna Volkerja Schöndorffa, prikazanega na Festu

Učinkovit načrt in zmaga nad domobranci

Domobranci gor – domobranci dol

Dne 23. februarja 1945 dopoldne je bil v domobranci postojanki Stahovici pri Kamniku preplah. Povelje se je glasilo – vsi, ki lahko nosijo orožje, brž v zbor!

V svoji sredi so imeli tudi mladega Branka, partizana, ki so ga zajeli med veliko decembrsko hajko v nekem bunkerju pod Kamniškim vrhom in ga zaradi njegove mladosti niso ustrelili, ampak jim je moral pomagati pri kuharskih opravilih, seveda brez orožja. Sedaj pa so mu vrgli v naročje nekakšne vojaške cape in se je moral preobleči, na rame so mu natakili še puško, in kmalu zatem je krenila kolona devetinstiridesetih mož skozi Stranje in takoj nato zavila z glavne ceste v hrib in po odročnih poteh proti Tuhinjski dolini, kjer se je poveljnik kolone, Franc Erpič, zgledal pri žandarjih v Šmartnem. Tam je izvedel, da bo njegova skupina sodelovala pri velikem pogonu proti partizanskim brigadam, da so jih terenski ovaži opazili že dan prej na poti od Savinje in prek Menine ter Črete proti jugu. Stahovski domobranci bodo sodelovali v akciji združenih sovražnikovih sil tako, da bi partizane z Menine pogladi čez Tuhinjsko dolino pred orožje policistov, ki bi čakali na območju Šipka in Rakitovca. Za prenočevanje je bila domobranci kolona izbrana vas Laze, le dobre četrte ure proč po glavni cesti od Šmartnega proti Špitaliču. Namestili so se po hišah in takoj zapovedali policijsko uro, se pravi, prepovedano je bilo vaščanom pohajati po vasi ali jo zapuščati.

Pozno zvečer pa je le prišel do hiše, kjer je dobival podatke in tobak partizanski kurir Franc Hribar, ne da bi vedel, zakaj še vedno gorijo luči po toliko hišah, in ne da bi ga kdo ustavljal. Na javki je zvedel veliko novico – vas je polna domobrancev, ki so se ustavili na poti na Menino na hajko proti partizanom.

Kurirja Franca je v trenutku preblislilo – če je prišel v vas brez težav, pomeni, da so Laze slabo zavarovane, na Češnjice in na Okrog pod planino pa je danes prišla neka brigada, ki se je prav tako ustavila za prenočitev.

Bilo je že nekaj čez polnoč, ko je dežurni Šercerjeve brigade na Češnjicah pripeljal v svoj štab vsega zasoplega terenskega obveščevalca: v Lazah prenočuje kolona domobrancev, ki nimajo niti razpostavljenih straž. Nepopolnoljiva priložnost za udar, ki ga bo sovražnik pomnil.

Komandant brigade Jože Jakič-Dušan je kar sam stekel s kurirjem do svojega jurišnega bataljona, ki je prenočeval na Okrogu. Pri priči so naredili načrt, ko jim je obveščevalec razložil položaj, češ da prenočujejo v vasi le v dveh hišah: dve udarni skupini bosta vsaka s svoje strani vdrla do hiš, polnih domobrancev, vanju zmetali skozi okna ročne granate, na strel pripravljeni mitraljezi pa bodo prežali na preživele, ki bi še morda poskušali zbežati skozi vrata in okna.

Bila je že tretja ura po polnoči, ko je pripeljal komandant jurišnega bataljona Marjan Jager-Ris svoje borce v Laze, ne da bi jih kdo opazil ali zaslu-

šal. Mladi Branko zaradi vznemirjenja vso noč ni zatisnil očesa – mu bo morda tale pohod prinesel priložnost, da bo domobrancem pobegnil in se vrnil k partizanom?

Z njim vred pa je bil nemiren tudi komandir njegovega voda. Nekaj mu ni šlo v račun, kako je z varnostjo mostva in je šel večkrat poslušat k zadnjim vratom, če bi zaznal kakšen sumljiv glas. V hiši se mu je zdelo, da je pasji lajež le nekaj bolj ihtav in je napol oblečen stopil na gank.

Zaropotalo je vanj in po vratih in oknih. In takoj zatem je pričelo treskati že tudi po vsej vasi. Jurišnik Viktor Klančnik je pod varstvom mitralje-

torju pošteno razmesarilo noge.

Ob streljih v hišo je Branko v hipu zaznal, kaj se dogaja. Planil je pokonci in s puškinim kopitom razbil v sobi stikalo, da je v trenutku zavlada tema, v veži je ustrelil v luč, in ker je vedel, da ne sme na vrata in s tem pred partizanski mitraljez, je stekel v klet in se potuhnil za veliko skrinjo, polno krompirja. Nadejal se je, da bo tam najbolj na varnem.

Po vseh Lazah pa je medtem že besnel silovit boj in peklenski trušč. Sprva je bataljonski štab zmedlo, ko je pričelo pokati po »uvodnem« rafalu na domobranci na ganku po vsej vasi. Sovražniki niso bili samo v onih

pravna smer za umik gozd pod cesto na oni strani potoka. Da bi jih spravil iz kaše, je pričel poveljnik klicati: Domobranci dol!

V takšnem direndaju in zmešnjavi, ko je po vasi vse tekalo in streljalo, je bilo zares obojim težko ločiti kdo je kdo. Šercerjevci so bili previdni in so prežali izza hišnih vogalov, streljali pa so le na nedvoumne in čisto določne tarče, da ne bi pokončili svojih. Nevarnost za kaj takega pa je bila toliko večja, ker so oboji ugotovili, da so jim čisto po naključju tudi razpoznavni znaki – isti. Ko je slišal komisar David, sredi vasi prežeč, kako kliče domobranci komandant svoje pod vas, se je brž

Vendar, ta igra ni trajala dolgo. Streljanje je pojenjevalo, kajti tarč je bilo vse manj. Bojišče se je počasi umirjalo. Komisar David in terenski obveščevalec, ki je pripeljal jurišni bataljon v Laze, sta stala pod vaško kapelico. David v kritju za električnim drogom, obveščevalec pa na gazi. Bližal se jima je oboroženi neznanec in je že naprej klical. Ne streljajte! Partizan!

Obveščevalcu se je približal na diš sape, zatem pa dvignil puško, mu nastavil cev na vrat in sprožil. V hipu je podlega napadalca položil David z rezkim rafalom svoje brzostrelke.

Svetlikalo se je že od prve jutranje zarje, ko so se Laze umirile. Slišati je bilo težko ječanje in komisar David je šel po glasu. Iz snega je dvignil za opasač ter ga nesel na cesto kot mačka težko ranjenega domobranci, ki je mlo prosil, naj ga ne ubijajo. Pa ga tudi niso. Risovi borci so stikali po hišah za plenom in za kakšnimi, morda preživeli sovražniki. Ko so stopili v neko klet in prižgali luč, je izza skrinje drsel kvišku z dvignjenimi rokami Branko. Peljali so ga na zborna mesto, kjer so imeli že zvezane še štiri domobranci.

Ko se je bataljon uvrščal v pohodno kolono, je bilo kljub bleščeči zmagi komandantu Risu žal, da niso bili obveščevalčevi podatki bolj točni, in da je pravzaprav vsa vas polna domobrancev. Napravil bi drugačen načrt in mu nihče ne bi ušel iz obroča. Borcem pa je grenilo radost ob tako dobro opravljenem delu troje nosil, na katerih so ležali težko ranjeni jurišniki Viktor Klančnik iz Oplotnice in Moskovčan Mihajlo, ki je bil zanj to zadnji boj, pa tudi obveščevalec; oba sta izdihnila na Okrogu. Komandantu Erpiču pa je padlo šestnajst domobrancev in devet jih je bilo težko ranjenih, bil pa je tudi ob dve brzostrelki, osem pušk in eno pištolo ter precej streliva in vojaške opreme. Medtem ko so štirim ujetim dosodili za izdajstvo in krvave roke pravično kazen, pa se je za Branka težka preizkušnja končala srečno in izpolnila se mu je želja – dobil je v roke drugo puško, to pot partizansko. Ves nasmejan se je vstopil v zbor 1. voda 1. čete jurišnega bataljona Šercerjeve brigade, ki je zvečer krenila z drugimi enotami 4. operativne cone vred proti Savi. Polom domobranci tolpe iz Stahovice je zmešal sovražniku račune in pot na jug je bila prosta.

Milan Guček

Štab jurišnega bataljona Šercerjeve brigade: prvi z desne je komandant Marjan Jager-Ris, v sredini je namestnik komandanta Jože Marolt; prvi z leve je namestnik komisarja Štefan Brumec-David in drugi politični komisar Franc Beliš.

Foto: Marjan Jager, na Čemšeniku aprila 1945

til njihovo navzočnost. Še psi niso bili posebej glasni, kajti vznemirjeni so bili že itak vso noč zaradi nevsakdanjih gostov. Neverjetno, kakšna lahko miselnost domobrancev – nikjer nobene zasede, nikjer nobene straže. Na severni strani vasi je prežal na znak za naskok Risov namestnik Jože Marolt s svojo skupino, na južni pa namestnik komisarja Štefan Brumec-David. Noč je bila svetla, mrzla, gazi med hišami pa so segale do kolen.

škega ognja skočil z ročnimi granatami v rokah, da bi jih zalučal v hišo. Takrat pa je že planil na vrata domobranci in na slepo ustrelil. Viktor se je za hip zmedel in odskočil v kritje za vogal. Za istim vogalom pa je že aktiviral bombe drug bombaš in zaradi Viktorjevega nepričakovanega skoka predenj so mu granate padle iz rok. Odskočil je, kot bi ga usekal gad, na granate pa je doskočil Viktor in v tem hipu so že tudi eksplozirale, tako da je Vik-

dveh hišah, ampak še tudi po drugih – pri Volavcu, Stanjku, Zajcu, Grošlju in še kje. Kakor se je oglašalo domobranci orožje, tako so morali starešine jurišnega bataljona premeščati borce na žarišča odpora. V vasi je nastala zmeda, saj je begalo med hišami polno oboroženih senc in se je streljalo vsevpred.

Medtem pa je mnogim domobrancem že uspelo, da so se izmotali iz hiš in njihovemu poveljstvu se je kazal kot najbolj pri-

znašel. Na ves glas je pričel klicati: Domobranci gor! Domobranci gor!

In se je gruča navzdol bežečih obrnila in jo ucvrla navzgor po vasi, vanje pa so blejale razgrete cevi Risovih jurišnikov. Spet se je oglašil v strahu za svoje domobranci komandant, ko je slišal tolikšno rezgetanje mitraljezov in brzostrelk, in klical svoje k sebi, David pa jih je pozival v nasprotno smer. In so tekali brezglavo po vasi in pred partizansko orožje.

Sedemnajsti februar, večna in velika rana majhnega Bojnika

Ko je opustela Pusta Reka

V rodovitnih brdih in sredi ozimnih žit, tja proti Radan planini, vsega dvajset kilometrov od Leskovca, živi majhna občina, ena redkih, ki je že dolgo na spisku gospodarsko nerazvitih. To je občina Bojnik, znana iz vojne in spominov, v miru pa pritajena, potrpežljiva.

Sedemnajstega februarja je vse živo ljudskega rodu iz Bojnika, osemtridesetih v minulih osemtridesetih letih, prišlo na bojniško pokopališče in nad vojnimi grobovi iz leta devetnaeststodvajsetdesetega streljanega Bojnika napolnilo oči s solzami in

Ko piše te vrstice, tega februarkega dne devetnaeststodvajsetdesetega leta na bojniškem pokopališču, potnik in gost ne želi spominjati na okoliščine in zgodovinska dejstva. Bolgarski fašisti so streljali na vse, kar je bilo živo, neusmiljeno in naduto, najbolj naduto doslej. Zato so tu, v Bojniku, podatki, močnejši od zgodovinskih, nekaj je, kar opozarja in prerašča spomin, kar v resnici odpira ljudsko začudenje, kar kliče po brezkončnem ljudskem spoznanju o pomenu življenja. Tega dne je iz Bojnika in Dragovca, vasi, ki ju deli samo deset metrov hladne Puste Re-

rih, v drugih je za vedno ugašal ogenj. Žene so rodile na strelišču. Vida Kostić iz Bojnika je rodila hčerko. Draginja Janković so dvignili s poročniške postelje in jo prignali z detetom v naročju.

Imena skoraj štiristo ljudi so bila tega jutra na bojniškem pokopališču izpisana s krvjo, današnje generacije so jih na istem kraju izpisale na belih marmornih ploščah. Na ploščah so običajno ded, babica, snaha, otroci, po trije, štirje, rojeni drug za drugim in vpisani naenkrat, z zločinom in ognjem. Starka, ded sedemdesetih let in vnukinja Srbijanka, ki je imela komaj

dniške postelje, je pred cevmi rekla, da je tudi ona prinesla hči. Pa so vseeno streljali. Pod njo so našli mrtvega dečka, zakritega z materinim telesom.

Številni so bili, ki so ondan z globokim spoštovanjem stali pred spomenikom ustreljenih na bojniškem pokopališču. Tam, kjer je bilo ustreljenih dvanajst otrok do enega leta starosti, od enega do treh let sedemindvajset, od treh do sedmih enainpetdeset, od sedmega do petnajstega leta devetindvajset, ubitih je bilo petindvajset žensk s plodom v maternici,

ni kraja, kjer so se rodili. Niti za stok niti za glas. Dali so jim samo prazne plošče na ledini.

Na osnovi podatkov in dokumentov, neizpodbitnih dejstev, vse to vemo. Narod pomni. Vse ve, naučil se je in razume. Kolikšno je zlo, tako dobro se ga tudi spominja. Natančno vemo, da neznan poročnik bolgarske vojske ni hotel streljati. Kroničar krvavega februarja Nikola. P. Ilić piše: nismo mogli ugotoviti njegovega imena, niti nam ni znana usoda tega mladega oficirja. Podatki o njem verjetno obstajajo v arhivu sedemnajste bolgarske divizije, ki nam ni

ti, tako za dobro kot za zlo. Prav tako, kakor je na črnogorskem hribu Jasikovcu iznad Ivangrada v kamnu zapisano: Lim teče, kamen pomni. Tudi Pusta Reka in belo kamenje na bojniškem pokopališču pomni.

V kamnu so verzi Dragana Kolundžije in toliko njih vam lahko tukaj, mimogrede, zrecitira narodne pesmi o bojniškem pokolu, o nesporno poslednjem, končnem bojniškem zgodovinskem spoznanju o ceni svobode. Spoznanju, s katerim se razpoznavajo samo svobodoljubni narodi sveta. Narodna pesem se začne, kot da bi iz zem-

NEPOZABLJENO: Otroci Bojnika na pokopališču Bojnika

kljubovanjem. Kot zdaj prihajajo pred imena, izpisana na zemlji in na belih ploščah, tako so pred nepolnimi štiridesetimi leti hodili pred puškinimi in mitralješkimi cevmi fašistične bolgarske okupatorske vojske. Bil je to uporniški kraj. Vse, kar je lahko, iz Puste Reke, s pobočji, pod katerimi teče Jablanica, je tega vojne leta straljalo na okupatorje in izdajalce. V vaseh so ostali smo nebogljeni, mlade ženske z otroki, nosečnice, starci, bolniki. Južna Srbija je prav tu nudila enega najmočnejših odporov. Z Radan planine nad Bojnikom, s Pasjače, Jastrebca, Kukavice, z vsakega hriba, iz vsake kotline in vsakega skrivališča so streljali na fašiste vseh pripadnosti, se upirali zločincu.

ke in na kraju, ki ga danes čuvajo grobovi, fašistična kazenska divizija privedla na streljanje vse, kar ni moglo bežati, se boriti. Nihče teh štiristo, petsto živih Bojničanov, ki so ohranjali ogenj po svojih domovih, ni imel orožja, pa so vsi z mirnim pogledom in brez solza gledali v ogenj rafalov in strelav. Gledali so starci in starke, njihove snaha s plodovi pod pasom, mlade matere s trimesečnimi dojenčki v naročjih, bolni, zvečeni s trdih postelj, dečki in deklice z bogastvom prvih ljubezenskih sanj in mehkah južnjaških pesmi. Bili so na strelišču: goloroki, slabo oblečeni, otroci, ki jih je glad uspaval, zaviti v do takrat topla materina naročja. Bojniške mirne hiše so ostale puste, nekatere so plamtele v požar,

tri mesece, in šestmesečni vnuk Slobodan. Tako od plošče do plošče. Imen fašističnih bolgarskih komandantov, polkovnika zločincev, komandirja in izvrševalca je sramotno izgovarjati. Poznamo jih, poimensko in dokumentirano, bila je to sedemnajsta pehotna divizija, trinajsti in štirinajsti polk. Vse vemo in točni podatki so dostopni vsem.

Žena, ki so ji poročniški krči na strelišču trgali drobovino, je dobila priložnost. Eksekutorji in ubijalci so rekli: če bo novorojenček hči, bo živela, če bo deček, bosta odšla na streljanje. Takoj, nevarno je, dvignil se bo na nas, morda še nocoj. Bila je hči. Mati je ostala na strelišču. Draginja Janković, ki so jo vrgli s poro-

zažgano tisoč petsto domov in zgradb.

Zadaj je stala planina Radan in Prva južnomoravska partizanska brigada, odpor in boj, njihova kri in njihova pesem.

Nista bila izpostavljena samo Bojnik in Dragovac, tu so še Belanovce, Kare, Obilič, Stubla, Zlata in še dvajset vasi pustoreškega kraja.

Na pokopališču so med izpisanimi ploščami tudi tihe in neme. Ne ve se za imena dečkov in deklic, mater in staršev, ki so ležali tu, ustreljeni. Plošče so ostale prazne. V Bojnik in sosednje vasi so pribežali z drugih, nič manj strašnih strani. Pripejali so jih na strelišče in pokosili. Ne vemo za njihova imena niti pota in

dostopen. Tu je pričevanje Koste Mitrovića, ki je vse to videl iz vrste, pred begom. Ljudstvo tudi ni pozabilo Bolgara Gika. V vasi Zlata je Gika spoznal svojega pobratima Miroslava Radosavljevića, ki je Gika in bolgarske graničarje na karavli dvakrat slučajno rešil gotove smrti. Hotel ga je rešiti. Radosavljević ni sprejel. Ni hotel pustiti tovarišev. Gika je stopil pred svojega komandanta in ga ponovno prosil. Uspelo mu je: Zlačani niso bili ustreljeni. To resnico je devetnaeststodvajsetdesetega leta zabeležil reporter Prvoljub Pejatović in tudi zapisal, da je Bolgar Gika dobil jugoslovanski odlikovanji in bil gost vasi Zlata v bližini Bojnika.

To ljudstvo pomni in prehoda ni in ne more bi-

lje iznikla: Pusta Reko, Jablanice sestro.

Tu se ve, da so otroci, ki jih strelji niso ubili, prespali noč pod mrtvimi materami in ob mrtvih bratih in sestrah, ostali pritlikavci. Niso mogli rasti. Danes v pustoreških vaseh, še posebno ob spominih na te strašne dni, opozarjajo nase deklice in dečki, ki visoko rastejo. To je današnji pogled na Bojnik.

To jutro je pogled z bojniškega pokopališča proti Radan planini zapiral obris nekega lepšega in toliko zaslužnega sveta, visokih zgradb, ki ne pričakujejo požigov in ne zločincev.

Bogdan Šekler
Prevedla: M. Š.

TURNIŠČE

Strelci

Strelska sekcija Planika TOZD tovarna obutve Turnišče je v prejšnjem letu dokaj uspešno izvedla svoj program dela. V mesecu januarju so izvedli tekmovanje za zlato puščico, vendar nobeden od skupine ni dosegel zadovoljivega števila krogov, da bi lahko nastopali na občinskem tekmovanju.

Ob koncu meseca januarja pa so začeli prostor, kjer so prej streljali, preurejevati v sobo za sestanke vseh organizacij. Po petih mesecih pridnega dela jim je uspelo skupno s SD Štefan Kovač Turnišče urediti strelišče v spodnjih prostorih stare osnovne šole v Turnišču. V juniju pa so nastopili na usnjariadi 1979. V Turnišču in zasedli 8. mesto od nastopajočih 18 ekip. V septembru je osnovna organizacija ZSMS Beltinci priredila strelsko tekmovanje v Beltincih v počastitev 60 let SKOJ. Od nastopajočih 3. ekip so zasedli 1. mesto. Mesec pozneje je organizirala SD Štefan Kovač Turnišče memorial Štefan Kovač, kjer so se uvrstili na 3. mesto. Med drugim pa je tudi prvič nastopila ženska ekipa. Naslednji mesec so izvedli streljanje za najboljšega strelca oziroma strelko. V zadnjem mesecu v letu pa so pripravili mladinsko tekmovanje v čast dneva JNA.

STEFAN PRŠA

RADOVLJICA

Srečanje RVS – članov ZKS

Sredi februarja letos so bili v osnovni šoli v Radovljici, v dvorani GG na Bledu in v domu Joža Ažmana v Bohinjski Bistrici sestanki rezervnih vojaških starešin – članov zveze komunistov Slovenije – članov ZVRS v letošnjih stabilizacijskih prizadevanjih in nalogami pri izvrševanju letnih programov. Seznanili pa so se tudi z aktualnimi zunanjepolitičnimi dogodki. Taka srečanja rezervnih vojaških starešin – komunistov bodo v bodoče po potrebi, najmanj pa enkrat letno.

Srečanje sta pripravila OK ZRVS in OK ZKS Radovljica.

CIRIL ROZMAN

SLOVENJ GRADEC

Letna konferenca

Letne konference društva invalidov se je udeležilo preko 200 članov. Prisotni so bili tudi predstavniki društev invalidov koroških občin. Iz poročila predsednika društva smo povzeli, da si društvo ob doseženih uspehih kar najbolj prizadeva tudi za reševanje vseh žgočih vprašanj in težav, ki se pojavljajo v življenju invalidov.

Stanovanjsko problematiko invalidov skupno s stanovanjsko skupnostjo zadovoljivo rešujejo, medtem ko z novogradnjami niso zadovoljni. V Slovenjem Gradcu je dostopen invalidom na invalidskem vozičku le novi zdravstveni dom, medtem ko invalidi na invalidskih vozičkih ne morejo niti na banko, pošto, občino in le v redko katero trgovino. Težji invalidi se trudijo, da bi živeli kar se da normalno, in da ne bi bili odvisni od drugih. Skrb naše družbe naj bi bila, da jim olajšamo njihovo življenje s tem, da jim omogočimo nemoteno gibanje. Glede na to, da je težjih invalidov iz različnih vzrokov predvsem zaradi prometnih nesreč iz dneva v dan vedno več, je zadnji čas, da se ne samo piše in govori, temveč, da se začne tudi v praksi izvajati in upoštevati vsepovsod, da so med nami invalidi in starejši ljudje. Zavedati se moramo, da se lahko zgodi, da bodo za tistega, ki še danes niso, stopnice že jutri zapreka.

Da bi probleme hitreje reševali, je bil sprejet sklep, da se v delovnih organizacijah še letos ustanovijo aktivni delovnih invalidov. Po krajevnih skupnostih pa odbori invalidov.

ADOLF ANKON

MARIBOR

Z mislimi pri Titu

Zadnji petek so se v Mariboru sestali še živeči koroški borci-partizani, ki so včlanjeni v področnem odboru koroških partizanov. Kljub temu, da se nekateri tega zbora zaradi bolezni niso mogli udeležiti, je bila udeležba več kot zadovoljiva. Srečanja oziroma zbora se je med drugimi gosti udeležil tudi Pavle Zavcer-Matjaž. Žal pa se zbora ni mogel udeležiti tudi Karel Prušnik-Gašper iz zamejske slovenske Koroške.

Kot smo slišali iz dokaj obširnega poročila, ki ga je podal Alojz Vilič-Gams, je bil odbor ustanovljen pred trinajstimi leti. Tedaj je bilo včlanjenih kar 120 koroških partizanov, danes, šteje samo še 68 članov. Nekateri so se resda odselili, mnogo pa jih je umrlo. Vrste borcev se tako hitro redčijo.

Največjo pozornost posvečajo koroški borci prav svojim rojakom, ki živijo onstran meje, na slovenskem Koroškem. »Tudi mi smo s koroškimi Slovenci, ko se še vedno borijo za svoje narodnostne pravice. Skupaj z njimi smo prenašali na svojih plečih vse tegobe, nasilnost in zapostavljenost nacističnega jarma. Veseli smo, da se na slovenskem Koroškem mlade generacije zavedajo svojih pravic in pripadnosti slovenskemu rodu...«

Brez dvoma je razveseljev podatek, da je ravno pododbor koroških partizanov tudi v lanskem letu organiziral kar za 49 predšolskih in šolskih otrok, ki so bili zbrani vse od Zilje do Podjune, letovanje in sicer v Poreču in Puntizeli na morju ter v Zidanškovem domu na Pohorju. S to resda humano tradicijo bodo nadaljevali tudi v letošnjem letu. To so bili predvsem otroci svojcev koroških partizanov in aktivistov. Otroci pa so bili srečni, ker so lahko svobodno govorili slovenski jezik, ne da bi jih kdorkoli oviral. Tudi s tem se utrjuje bratske vezi in tradicije NOB.

Člani odbora koroških partizanov so v preteklem letu skupaj s študenti, dijaki kot tudi vodstvom ekonomske in tehniške srednje šole v Mariboru in KS Limbuš obiskali partizanske grobove onstran meje v Radišah, Zrelcu in Medgorju, kjer so položili vence, se oddolžili spominu na padle junake s komemoracijami. Skupaj z Zdrženjem borcev NOB Maribor so se udeležili tudi okritja spomenika na Komlju pri Pliberku ter sodelovali še na drugih pomembnejših proslavah, v Železni Kapli, Celovcu in drugod.

Borci pa so še posebej aktivni prav pri razvijanju in prenašanju tradicij NOB med našo šolsko mladino. Tako so imeli na številnih solah že več predavanj in pogovorov. Ugotavljajo, da mladina zelo zavzeto prisluhne pripovedovanju borcev NOV o bojih in junaštvu, tovarištvu... Tudi sodelovanje s taborniškim odredom Samorastniki je zadnja leta zelo razgibano.

Vsi udeleženci tega zbora so poslali svojemu vrhovnemu komandantu maršalu Jugoslavije brzojavko, v kateri mu iz srca želijo, da bi bolezen premagal, da bi nas še naprej vodil od zmage do zmage. Vse nas njegova bolezen v sedanjem času tudi vznemirja, ker pač nismo bili vajeni, da bi bil naš Tito, naš komandant bolan.

FRANJO HOVNİK

BEGUNJE

Pred letno konferenco

Pripravljamo se na letno konferenco, ki jo načrtujemo v marcu. Na njej bomo osvetlili nekaj pomembnih problemov iz preteklosti, zlasti o zbiranju gradiva za zgodovino NOB v KS Begunje. To delo prihaja k nam z dokajšnjo zamudo, ker je čas že zelo odmaknjen. O tem bomo spregovorili na letni konferenci, da bo seznanjeno celotno članstvo, in bo tudi imelo možnost sodelovati s komisijo. Tako bomo dobili preverjene zgodovinske podatke o NOB v našem kraju. Analizirali bomo oslabljeno delo aktivna KO, ki je registriran pri našem združenju.

Zavzeli se bomo za smotrno planiranje, za pospešno delo v odboru za SLO, delo z mladimi in tudi ne nazadnje za skrb za zdravje borcev in aktivistov itd.

Združenje bo na zasedanju tudi podprlo velika prizadevanja KS pri njihovem delu. Zlasti pa bomo vložili svoj vpliv in ugled, da bo razpisani referendum za potrebe kraja uspel.

JOŽE KEJŽAR

PIRAN

Priznanja letalcem-prekomorcem

Občinski odbor ZB je sprejel poročilo zastopnika letalcev-prekomorcev za delo, ki ga nameravajo napraviti v letošnjem letu. Znano je, da so v preteklem letu in vsa leta nazaj oživljali tradicije letalstva in bojev za osvoboditev. Oživili pa so tudi tovarištvo med letalci-prekomorci ter pomagajo tudi letalcem, ki so se izurili že v povojnem času.

V letošnjem letu nameravajo postaviti narodnemu heroju Josipu Križaju, ki je bil španski borec in letalec v NOB, doprnski kip na portoroškem letališču. Narodni heroj Križaj se je smrtno ponesrečil na snežniškem pogorju blizu Mašuna, ko je opravljal svojo dolžnost kot letalec leta 1948.

Letalci so dobili soglasje z letališko upravo v Sečovljah. Kip nameravajo postaviti na dan vojnega letalstva 21. maja. Povabili bodo tudi letalce iz Pule, da bi ob tej priložnosti pokazali večšine z letali.

Letalci prekomorci tesno sodelujejo tudi s planinskim društvom v Ilirski Bistrici. Društvo namerava 22. julija letos postaviti narodnemu heroju Josipu Križaju na kraju, kjer se je smrtno ponesrečil, spominsko ploščo. AMD Piran bo organiziral množičen izlet z avtomobili k odkritju plošče.

Letalci so že zbrali denar za doprnski kip in za prireditev.

Občinski odbor ZB Piran je na osnovi dosedanjega dela sklenil, da predlaga letalce-prekomorce, ki imajo svoj domicil v piranski občini, da se jim dodeli plaketo ZZB NOV Jugoslavije.

M. C.

SLOVENJ GRADEC

Šestdesetletnica

Na izredni seji občinskega odbora zveze prostovoljcev – borcev za severno mejo 1918–1919 v Slovenj Gradcu so danes ob navzočnosti predstavnikov družbenopolitičnih organizacij proslavili 60. obletnico bojev za severno mejo na Koroškem.

Srečko Zlatoper, predsednik občinskega odbora prostovoljcev za severno mejo, je med drugim dejal, da so pred dobrimi 60. leti, od novembra 1918 do polletja 1919, široke ljudske množice na Gorenjskem in Spodnjem Štajerskem enotno in enodušno s svojimi borci – prostovoljci s silo pregnale nemško oblast s svojega ozemlja ter osvobodile in utrdile svoje narodne meje, ki so tako postale dokončne severne državne meje Slovenije in Jugoslavije. Očistili so v vseh krajih nemške občinske in okrajne organe, nemško šolstvo, sosedstvo in državno upravo, ki so se zajedale med slovensko avtohtono prebivalstvo z nasiljem in ponemčevanjem. Le zaradi pomoči tujih sil Nemcem ni uspela našim borcem osvoboditev slovenske Koroške, kljub upornim krvavim bojem na Gorenjskem in Koroškem, pač pa so borci na Štajerskem za trajno osvobodili mejo od Mežiške doline čez Kozjak vzdolž in onstran Drave, Mure s središči Maribor, Ptuj, Gornja Radgona in Ljutomer. Tako je propadel njihov sloviti trdnjaviški trikot Maribor–Ptuj–Celje–Brežice.

ADOLF ANKON

IDRIJA

Načrti idrijskih planincev

Planinsko društvo že nekaj let organizira skupinske pohode na domače vrhove in zgodovinske kraje iz NOB. Teh pohodov se udeležuje vedno več planincev. Zato bo planinsko društvo Idrija, poleg drugih izletov v višje gore, letos organiziralo več pohodov na domače vrhove ob raznih jubilejih in praznikih. Nekatere skupaj z ZRVS in ZB Idrija. Poleg tega bodo še posebni mladinski pohodi članov PD Idrija.

Na teh vrhovih bodo srečanja s kulturnim programom. Tako bodo idrijski planinci proslavili 35-letnico osvoboditve.

JANEZ JERAM

ČRNA

Borci so pregledali lansko delo

V prostorih hotela Planinka v Črni se je v nedeljo zbralo 167 borcev in zastopnikov raznih organizacij. Predsednik združenja borcev je podal obširno poročilo.

Borci iz Črne so povedali, da še niso za staro šaro, temveč kljub 95 odstotkom upokojenih pridno delajo v raznih organizacijah v svoji krajevni skupnosti. Le 5 odstotkov jih je še redno zaposlenih, pa še ti se bodo v kratkem času upokojili. Borci s svojim delom prenašajo svoje življenjske izkušnje na mlade. To se je posebej izkazalo v lanski akciji NNNP.

Materialni položaj borcev se nenehno izboljšuje. Posebno skrb pa posvečajo kmetom borcem, ki životarijo po strmih planinskih kmetijah tik ob državni meji. Vse premalo sredstev v obliki posojil je v ta namen. Gorske kmetije propadajo, ker ni sredstev, da bi hiše obnavljali. V preteklem letu so kmetje borci, a ne vsi, dobili skromno posojilo v višini 8 starih milijonov, kar niti ne zadostuje za obnovo že propadajoče strehe. Prav tu bo treba nekaj storiti, če hočemo, da naše partizanske domačije ne bodo propadle.

Postavili so tudi problem tistih članov ZB, ki so bili med okupacijo izseljeni v razna taborišča. Doma so izgubili vse premoženje. Današnji zakon jim za to izgnanstvo priznava enojno dobo. Danes, ko vse pogostejše rabijo zdravniško pomoč, pa morajo v celoti plačevati zdravniške storitve.

Borčevski dispanzer v Ravnah dela za borce dvakrat tedensko. Na te preglede kličejo po abecednem redu iz pisarne OOZB NOV Ravne vsak torek in sredo. Žal se ugotavlja, da borci premalo skrbijo za svoje zdravje. Kljub vabilom se nekateri borci ne udeležujejo zdravniškega specialnega pregleda.

Stanovanjsko vprašanje borcev se sproti rešuje, toda treba bo še naprej posvetiti temu mnogo pozornosti.

Skrb za vzdrževanje spominskih obeležij so borci v Črni prenesli na mladino, tabornike, lovce, planince in druge. Pokroviteljstvo nad temi obeležji imajo pa vedno borci, kajti preveč je bilo trpljenja in prelite krvi, tam kjer zdaj stojijo ta obeležja. Ne smemo dopustiti, da bi ti kraji bili danes po 35. letih zanemarjeni.

Zibelka koroških partizanov je Matjaževa Topla. V skalah sive Pece nad Toplo je v zimi 1942–1943 prezimila 1. koroška četa skupno s političnim vodstvom. V Topli pa je bil v letu 1944 ustanovljen vzhodnokoroški odred. Letos bodo na tem mestu v Topli borci in druge organizacije v občini Ravne postavili večje spominsko obeležje. V novem kulturnem domu v Črni bodo vzdicali večjo spominsko ploščo z imeni vseh padlih borcev iz Črne, umrlih po taboriščih in žrtev fašističnega terorja. Nad 230 žrtev je dala Črna z okolico v letih 1941–1945.

Borci so med letom zelo aktivno sodelovali s šolsko mladino. Sodelovali so pri kurirčkovski pošti, pri obrambnem dnevu. Udeleževali pa so se šolskih učnih ur ter mladim pripovedovali svoje doživljaje. Na konferenci so učenci iz krožka NOB na šoli podali poročilo, iz katerega je bilo razvidno, da si želijo še tesnejše sodelovanja z borci.

Dobro je bilo sodelovanje z mladinsko organizacijo, krajevno skupnostjo, SZDL Črna ter z obmejnimi enotami graničarjev, katere so borci čez leto večkrat obiskali.

Med letom so organizirali enodnevnii izlet borcev v zgodovinske kraje. Obiskali so spomenik v Dražgošah in v Cerknem partizansko bolnišnico Franjo. Takšnih izletov si borci v bodoče še želijo. Ob koncu leta so borci obiskali vse ostarele in bolne člane na domovih, po bolnišnicah in v domu ostarelih v Dravogradu. Podarili so jim skromna darila.

Odbor je imel 5 rednih sej in je sproti reševal naloge. Kjer je iz naše občine veliko borcev, ki so se borili v Bračičevi brigadi, je bila konferenca mnenja, da se v občinskem merilu ustanovi pododbor Bračičeve brigade. Kjer je borčevski prapor že dotrajan, so borci zadolžili novi odbor, da začne z zbiranjem sredstev za nov prapor.

IGNAC ZDOVC

MARIBOR

Borci so zborovali

Člani združenja zveze borcev v krajevni skupnosti Draga Kobala v Mariboru so imeli 15. februarja svojo redno delovno koferenco, na kateri so analizirali delo in uspehe v preteklem letu. Ugotovili so, da je bil delovni plan za leto 1979 v celoti izpolnjen. Člani zveze borcev so se najbolj angažirali v krajevni samoupravi, obrambnih pripravah, civilni zaščiti, narodni zaščiti, prenašanju tradicij NOB na mlajše generacije, skrbi za bolne borce ter sploh v pestrem družbenopolitičnem delovanju.

V krajevni skupnosti Draga Kobala ni komisije, delegacije, odbora ali druge institucije, v kateri nebi bili angažirani borci. Aktivni so v vojnem komiteju, v civilni zaščiti in narodni zaščiti, z ramo ob rami z mlajšimi tovariši delajo, kakor pred 35 leti ali še prej.

Pri prenašanju tradicij NOB na mlajše generacije se najbolj pokaže angažiranost borcev pri pripovedovanju dogodkov iz NOB v Osnovni šoli Tone Čufar in Drago Kobal ter našim čuvarjem meja na mejnih karavlah. Pri pripovedovanju dogodkov iz časa NOB v osnovnih šolah bi bilo potrebno v bodoče malo več pozornosti od vodstva šol, da se ne bi več dogajali primeri, da učenci sledijo ob istem času dveh predmetoma. Otrok ne ve, ali naj bi poslušal tovarišico, ki mu pojasnuje, kako naj riše, ali borca, ki pripoveduje, kako so mladinci jurišali na bunker. V šoli Draga Kobala se je zgodilo, da so borca kar sama pustili v razredu z otroki. Najmanj 10 minut je borec porabil, da je pojasnil otrokom, zakaj je tu namesto tovarišice ali tovariša. Saj ne bi škodovalo tovarišicam in tovarišem učiteljem, če bi sami prisluhli pripovedovanju borca, da bi lahko tudi sami iz tega izluščili dogodke in jih pripovedovali učencem v šoli.

Kakor učenci v šoli, ravno tako so željni poslušati dogodke iz NOB naši vojaki na mejnih karavlah. Člani zveze borcev so jih v letu 1979 dvakrat obiskali. Ob dnevu JA so borci obiskali naše vojake v vojašnici Slava Klavora ter jim izročili skromna praktična darila.

Družbenopolitične organizacije skupno z borci so se odločile za gradnjo doma krajevne skupnosti z denarnimi sredstvi, ki bi jih večji del prispevali občani. Borci so se angažirali z drugimi aktivisti pri zbiranju finančnih sredstev, pomagali pa so tudi s fizičnim delom pri pripravi gradnje doma. Da so borci še polni moči, dokazuje primer, ko je vodstvo šole Drago Kobal želelo razširiti šolsko avlo. Borci so na čelu s tovarišem ravnateljem in drugimi delavci z udarniškim delom razširili avlo.

JOŽE KOŠIR

JESENICE

Sedma seja aktiva

V petek, 15. februarja, je bila 7. seja aktiva ZZZB NOV Železarne Jesenice. Na njej so pregledali zapisnik predzadnje seje in pri tem ugotovili, da je komisija, ki je bila imenovana za sklepe, zajela vse, kar je bilo predlagano. Vse sklepe so tudi objavili v glasilu Železar. Nato so ustanovili več komisij in sicer za sodelovanje z ostalimi družbenopolitičnimi organizacijami pri ohranjanju tradicij NOB, komisijo za LO in družbeno samozaščito, za spomeniško varstvo, za postavitev spomenika narodnim herojem železarjem, komisijo za odlikovanja in komisijo za zadeve borcev.

Predsednik Tonček Dežman je seznanil navzoče da zdravnica, ki je zdravila borce, s 1. marcem odhaja na specializacijo. Sklenili so, da se ji za njeno resnično prizadevanje in uspešno delo da javno priznanje in izroči simbolično spominsko darilo. Po njenem odhodu bo treba dobiti novega zdravnika. Med 272 člani, kolikor jih šteje ta aktiv, je tudi 12 žensk. Sklenili so, da bodo pripravili zanje za 8. marec sprejem, jih obdarovali in na ustrezen način počastili njihov praznik.

Govorili so tudi o letošnjem srečanju borcev NOV slovenskih železarn. Glede na to, da je v tem okviru nastala že vrsta kulturnih, športnih in drugih srečanj, so predlagali, naj bi se ta srečanja uskladila, da bi s tem prihranili denar.

BRANKO BLENKUŠ

RUDNIK-ŠALKA VAS

Letna konferenca

Krajevni odbor ZB NOB Rudnik-Šalka Vas je imel letno konferenco. Organizacija ima 195 članov. Sprejeli smo program dela in naloge članstva. V letu 1980 naj bi obnovili spomenik v Rudniku pri Kočevju. Na konferenci smo dobili tudi odgovore na nekatera vprašanja.

Iz konference smo poslali pismo tovarišu Titu, da bi čimprej ozdravel in nas še naprej vodil k uspešnemu delu.

IVAN FLAJS

ŠOŠTANJ

Pohod mladine k Žlebniku

Združenje borcev NOV Šoštanj in vodstvo osnovne šole Karla Destovnika-Kajuha in celodnevne šole Bibe Roka Šoštanj so z učitelji teh šol in učenci – mladinci višjih razredov v petek, 22. februarja 1980, ob 36. obletnici smrti narodnega heroja in partizanskega pesnika Karla Destovnika-Kajuha organizirali množični pohod k Žlebniku v Zavodnje, kjer so 22. 2. 1944 v boju s sovražnikom padli Kajuh in nekaj soborcev 14. divizije, ki je prišla v pohodu iz Suhorja na Štajersko.

Pri spomeniku Kajuhu pred Žlebnikovo domačijo je mladina počastila spomin na Kajuha in padle borce s kulturnim programom in polaganjem lovorjevih vencev k spomeniku.

Prav tako so položili cvetje in vence k Kajuhovemu spomeniku v Šoštanju in na njegovem grobu na pokopališču v Podkraju ter se tako oddolžili spominu borcu, šoštanjskemu rojaku.

MILOŠ VOLK

MOZIRJE

Strelsko tekmovanje

V letošnjem letu in pohodu po poteh slavne Štirinajste divizije na Štajersko na območju občine Mozirje od Zavodenj prek Smrekovca do Ljubnega so se tudi strelci vključili v pohod s svojim tekmovanjem. Tako je osnovna strelska organizacija Ljubno ob Savinji s pomočjo tekmovalne komisije občinske Strelske zveze Mozirje organizirala strelsko tekmovanje z MK puško v vasi Raske pri Ljubnem, katerega se je udeležilo sedem štiričlanskih ekip iz OK ZSMS Mozirje, Zagorje, Hrastnik, Ljubljana-Vič, Trbovlje, Grosuplje in Moste-Polje pri Ljubljani.

Najboljše rezultate in tudi prva tri mesta ekipno so zavzele: OK ZSMS Mozirje, Ljubljana-Vič in Hrastnik, četrto mesto in dalje pa ekipe OK ZSMS Lj. Moste-Polje, Zagorje, Trbovlje in Grosuplje. Vse sodelujoče ekipe na tekmovanju in prvi trije najboljši strelci so prejeli diplome, ki jim jih je podelila občinska Strelska zveza Mozirje.

Tekmovanje je potekalo v svečanem vzdušju in z veliko prizadevnostjo vseh udeležencev kot posameznikov s ciljem, da bi pač v najboljši meri zastopali svojo sredino na pohodu.

FRANC OMLADIČ

NOVA GORICA

Popravek

V sestavku Na pot iz Ajdovščine, ki je bil objavljen v TV-15, številka 7, popravljamo datum: Dne 22. marca ob 10. uri bo iz Ajdovščine krenila na tisoč kilometrov dolgo pot letošnja Kurirčkova pošta... Kurirčkova pošta bo na območje novogoriške občine tokrat prišla iz občine Sežana dne 21. aprila.

MILE GOJKOVIČ

RAVNE NA KOROŠKEM

Za boljšo obrambno sposobnost

Delegati občinske konference zveze rezervnih vojaških starešin občine Ravne na Koroškem so ocenili in pregledali delo za minulo leto.

Namen splošnega in idejnopolitičnega usposabljanja je bil, da vključijo čim več dejavnikov splošnega ljudskega odpora, da se rezervni vojaški starešine poučijo o konkretnih nalogah, postopkih in ukrepih ob izvajanju protidesantne obrambe v splošno ljudski obrambni vojni ter se seznanijo s smermi razvoja političnega sistema socialističnega samoupravljanja.

Posamezne krajevne organizacije pa so na lastno pobudo organizirale dopolnilni pouk v streljanju in strelskih tekmovanjih, vodenju delovnih kart in pouka iz topografije ter prikazovanju raznih poučnih filmov.

Predavanj in seminarjev so se udeležili skoraj vsi člani. Na občinskem orientacijskotaktičnem tekmovanju je sodelovalo 14 ekip, od tega 4 ZSMS. Taktičnotehničnega zbora v Mariboru se je udeležilo 370 članov.

Republiškega taktičnoorientacijskega tekmovanja, ki je bilo v Postojni, se je udeležila 1 ekipa, ki je dosegla 4. mesto od 59 ekip. Srečanja ZRVS v Makedoniji so se udeležili 3 člani. Deset članov se je udeležilo skupaj s člani ZZB in ZSMS proslave v Puli, kjer so si ogledali mornariški šolski center.

Člani ZRVS delujejo aktivno tudi v drugih organizacijah. Tako je aktivno vključenih v družbenopolitičnih organizacijah 380, v društvih 490, v skupščinskih delegacijah SIS 210, v organih na področju ljudske obrambe in družbene samozaščite 415 ter v organih civilne zaščite 68 članov.

Lani so v osnovnih in srednjih šolah pripravili 13 obrambnih dni, kjer je aktivno sodelovalo 130 starešin.

Preteklo leto je bilo predlaganih za napredovanje 46, za odlikovanje pa 14 starešin. Nagrado je dobilo 32, pohvaljenih je bilo 46, srebrno plaketo so prejeli 4, bronasto 7, priznanja pa kar 39 starešin.

Posebno pozornost so posvetili tudi utrjevanju tradicij bratstva in enotnosti. Tako je bila oktobra podpisana listina med občinskimi organizacijami koroške regije (Ravne, Dravograd, Slovenj Gradec ter Radlje ob Dravi), z Bjelovarom, Osijekom in Varaždinom. Listina vsebuje teze o sodelovanju na vojaško strokovnem, družbenopolitičnem, ideološkem in informativnem sodelovanju ter izmenjavi izkušenj.

FRANJO SREBOTNIK

JURKLOŠTER

Ljudje niso klonili

Jurklošter je sicer malce odmaknjen od življenja, skrit med hribovjem na Kozjanskem, ki pa je še posebej znan iz polpretekle zgodovine. Kot drugod po naši ožji domovini so tudi ljudje tod med zadnjo vojno plačali visok krvni davek.

Naj omenimo, da je bil Jurklošter osvobojen že 9. junija leta 1944. Okupator pa seveda ni miroval, ampak je občasno vpadal na osvobojeno ozemlje ter moril in požigal. Samo na območju Jurkloštra je bilo 1944. leta požganih več kot 40 kmečkih domačij, skorajda vse, za katere je okupator le malce posumil, da podpirajo partizane. Večino so jih po vojni obnovili.

Anton Dobršek iz Blatnega vrha nad Jurkloštom se še kako dobro spominja, kot da bi se vse to zgodilo včeraj. Bilo je 16. decembra, ko so mu okupatorji ustrelili 37-letno mater Julijano. Tedaj je bil ustreljen tudi sosed Janez Guček, medtem ko so nižje v grapi ujeli ranjenega partizana ter ga kar s puškinim kopitom pokončali. Mnogo ljudi pa je okupator odgnal v zapore in naprej v koncentracijska taborišča, od koder se mnogi niso nikdar vrnili.

Na območju ZZZB NOV Jurklošter imajo sedaj tri večja spominska obeležja iz NOB kot spomin ter hkrati opomin na vsa okupatorjeva grozodejstva. Na Volušju pa je še ohranjena tudi nekdanja partizanska bolnišnica, ki jo kljub pomanjkanju denarja skrbno vzdržujejo, da je zob časa ne uniči.

FRANJO HOVNIK

NOVO MESTO

Borci smo za stabilizacijo

Tako je izzvenel sklep ponedeljkevega zbora-konference centra ZZZB Novo mesto dne 18. februarja, ki je pregledal ob lepi udeležbi članstva delo svojega odbora od lanskega zbora. Predsednik je nanižal vrsto uspešnih nalog, ki jih je opravil odbor od podpori članstva, tako tri dobro uspele izlete, vrsto obiskov in obdaritev ob koncu lanskega leta, skrb pa je bila posvečena tudi članstvu glede na njihovo zdravstveno stanje, ki se je vidno popravilo, odkar imamo v Novem mestu tudi svojo borčevsko ambulanto. Sedemnajst odstotkov članstva pa je odšlo tudi na zdravljenja v zdravišča in na morje. Organizacija centra šteje 120 članov, ki se v 50 odstotkih udeležujejo družbene dejavnosti, 30 odstotkov pa jih tudi sodeluje v raznih odborih in komisijah KS in njenih teles in tudi v občini. Po blagajniškem poročilu nadzornega odbora se je razvila zelo živahna razprava, ki je potrdila besede predsednika in dodala za nov letošnji program tudi nekaj novih nalog, zlasti še ob skrbi za starejše bolne borce in zdravljenje ter obiske, nekaj izletov, skrb za spominska obeležja in zlasti skrb za prenašanje bojnih tradicij na mladino. Borci naj gredo v novomeške šole, ki so na področju naše organizacije, ter se dogovore o pripovedovanju spominov iz NOB. Govora je bilo še o našem tisku in sodelovanju borcev v njem, tako v Dolenjskem listu kot v TV-15, kjer pogrešamo dopisa iz Dolenjske. Obljubili so, da bodo sedaj to napako popravili. Na koncu so se domenili, da se bodo s SZDL Novo mesto udeležili v nedeljo, 24. februarja, skupnega izleta v Ljubljano in si ogledali razstavo o Edvardu Kardelju.

Ko smo zaželeli našemu dragemu Titu ozdravitev, smo tudi poudarili, da bomo svoje delo potrdili v SLO, samozaščiti in tudi med ostalimi občani, krajani potrjevali misel in boj za stabilizacijo, ki mora biti naš dnevni poziv vsem. Tako bodo naše besede, dane na tem zboru, tudi uresničene.

MARJAN TRATAR-UČO

ČRNI VRH

Krajevni praznik

Krajani Črnega vrha nad Idrijo so prejšnji teden prvič praznovali svoj krajevni praznik, v spomin na narodnega heroja Janka Premrla-Vojka, ki je jeseni 1942. leta prišel s svojo četo na črnovrško planoto in ostal v taborišču na Brinovem griču, v bližini italijanskih vojaških postojank, celih šest mesecev – do smrti. V tem času je s svojimi borci zanetil upor proti okupatorju v teh krajih. V četi, ki je prišla na črnovrško področje, so bili borci predvsem iz Vipavske doline, tu so potem v četo stopili še fantje iz tega kraja in iz Idrije.

Krajevni praznik so praznovali v petek, 22. februarja, na obletnico smrti Janka Premrla-Vojka, ki je podlegel težki rani, ki jo je dobil ob napadu na italijansko vojaško kolono v Beli pri Idriji.

V soboto, 23. februarja, pa so se v Črnem vrhu zbrali nekdanji borci Vojkove čete, ki so obujali spomine na takratne čase. Učenci osnovne šole Janko Premrl-Vojko v Črnem vrhu so nekdanjim pripadnikom te čete zastavljali vprašanja in odgovore skrbno beležili. Ob tem je mladina iz Črnega vrha dala predlog, da je treba obnoviti in vzdrževati Vojkovo kočo na Brinovem griču, ki naj postane trajen spomenik, saj je bilo tu prvo partizansko taborišče, kjer so borci taborili toliko časa. Borci so ob tem predlogu postavili zahtevo, da se mora za obnovo tega spomenika zavzeti širša družbena skupnost. Tega dela ne bi zmogla le krajevna organizacija ZB v Zadlogu, ki je do sedaj skrbela za vzdrževanje.

S svečano akademijo in prevzemom gaiskega avta, črpalke in cisterne, ki so zanje prispevali sami krajani, so slovesnost ob prvem krajevnem prazniku zaključili. Izvesti niso mogli tradicionalnega Vojkovega teka, ker v Črnem vrhu ni več snega.

JANEZ JERAM

Šestdeseta obletnica rojstva prvega primorskega narodnega heroja

Janko Premrl-Vojko

Rodil se je 29. februarja 1920. leta v Podnanosu, v sončni Vipavski dolini. Svet, ki ga je zagledal, ni obetal veliko lepega. Povsod so bile še prisotne težke posledice prve svetovne vojne, naše ljudi pa je še posebej prizadela velika krivica: tuje sile so jim preprečile združitev pod skupno streho, ki so jo toliko želeli. In iz dneva v dan je vse bolj plahnelo upanje, da bi to lahko kmalu dosegli.

Ob Jankovem rojstvu je že postajalo očitno, kakšna usoda čaka Primorsko in njene ljudi. Vse tiše in vse bolj redke so postajale obljube novih gospodarjev o skrbi in zaščiti Slovencev na »osvobojenem ozemlju«, vse manj slovesnega zatrevanja o spoštovanju njihovih pravic. Namesto izpolnjevanja obljub pa so začele prihajati fašistične tolpe, ki so divjale po slovenskih vaseh in ustrahovale trpeče ljudstvo, da bi mirno in ponižno prenašalo tuji jarem.

Tako je moral tudi mladi Janko skozi vse preizkušnje, usojene generaciji, ki ji je pripadal, z njo raste in se boril. Prirojen in razvit čut za pravico in poštenost ter domoljubna vzgoja v zavedni slovenski družini sta mu določili pot skozi življenje, ki jo je dosledno prehodil do svoje prerane smrti.

Na krivice, ki jih je moralo prenašati primorsko ljudstvo, je sprva odgovarjal tako, kot je značilno za mladega človeka: spontano, elementarno, viharo. Toda kmalu je spoznal, da to ni dovolj. Premalo so zgolj prezir, nasprotovanje in izbruhi prizadete mladosti. Če hoče premagati sovražnika, ki je pripravljen uporabiti vsa kršna sredstva, in ki nima nikakršnih pomislekov, ko hoče doseči svoj cilj, se mora boriti trezno in premišljeno. Potrebno je znanje, potrebne so izkušnje, organizacija, kar dopolnjuje hrabrost in ji da pravo moč.

Vse to je Janko našel v NOB. Pot, ki jo je izbral že v rani mladosti, ga je morala zanesljivo pripeljati v njene vrste, in zato ni naključje, da ga srečamo prav med prvimi primorskimi partizani. Poziv komunistične partije ga ni mogel zgrešiti, zakaj to je bil zanj trenutek, o katerem je sanjal in upal vse življenje.

Spričo svoje hrabrosti, bojevitosti, tovarištva in drugih vrlin se je

med borci izredno hitro uveljavil. Že v zgodnji pomladi 1942. leta je postalo njegovo partizansko ime Vojko znano domala po vsej Primorski. Šepetali so ga skrivoma od vasi do vasi, od hiše do hiše. Vsaka akcija, ki jo je Vojko s svojimi tovariši izpeljal, vsak spopad s sovražnikom je prispeval k oblikovanju blesteče podobe borca in komandirja, dokler ni naposled postal legenda.

Bil je eden izmed tistih borcev, ki so že s svojim nastopom izražali naravnost nalezljivo gotovost v uspeh boja in v končno zmago. V njem ni bilo prostora za dvome. Odtod tudi združevalna moč, ki je iz vsake skupine pod njegovim poveljstvom izoblikovala strnjeno, notranje povezano enoto, zgrajeno na trdnem medsebojnem zaupanju. V tem je skrivnost, odkod tolikšna borbenost vseh teh skupin, od prve desetine v veliki bitki na Nanosu, prek prvega voda do posebej znane Trnovske čete.

Vojko je v tistih težkih dneh bojev in preizkušenj spoznal še eno veliko resnico: vojaška zmaga nad

sovražnikom je lahko le naš prvi cilj. Da si zagotovimo prihodnost v svobodi, pa moramo ustvariti takšno družbo, da bo naša dežela res naša, od vsakega posebej in od vseh skupaj. Ni dovolj, da odstranimo in porušimo, kar sovražimo, zgraditi moramo novo, boljše.

Zal tega ni dočakal. Omahnil je, preden je mogel popeljati na borbeno pot svojo poslednjo enoto – prvo primorsko partizansko brigado, ki ji je bil postavljen na čelo. In mnogo prej, da bi lahko videl in doživljal sadove svojega boja. Obenem s 60. obletnico njegovega rojstva se isteka te dni tudi 37. leto od njegove smrti. Misli nam same preletijo ves ta čas nazaj do njegovega poslednjega boja v tesni soteski Bele, čez vse, kar smo v tem času ustvarili in doživeli. Ob tem spoznamo, koliko dolgujemo njemu in vsem tistim, ki so ostali z njim. Ne samo za to, kar so nam s svojo žrtvijo omogočili, da ustvarimo, ampak tudi za vse tisto, česar niso mogli doživeti.

Ivan Renko

Tiralica za komandirjem 2. Vipavske čete, narodnim herojem Jankom Premrl-Vojkom. Padel 26. februarja 1943 v dolini idrijske Bele.

Podsreda je plačala svobodo s krvjo

V spomin žrtvam

Kot vsako leto je bila tudi letos v nedeljo, 17. februarja, v Podsredi proslava ob spomeniku padlim borcem 2. čete Koznajskega bataljona, ki so padli 18. februarja 1943 v Osredku pri Podsredi. Tovariše je bila izdala »partizanka« Vida, slovensko dekle, Vida Joštova. Zaradi njenega podlega izdajstva je padlo takrat štirinajst partizanov, sedem pa je bilo ranjenih in ujetih. Le petim borcem je uspelo pobegniti. Pozneje, po nekaj dneh so Nemci našli še dva zmrznjena partizana. Nemci so trupli prislonili ob drevo in ju tako slikali... Med padlimi so bili štirje Grki. Izdajalka je obenem izdala tudi nekatere kmete, aktiviste, ki so sodelovali s partizani. Ti so bili zaradi njenega izdajstva izseljeni v koncentracijska taborišča. Preživeli interniranec Anton Omrzo večkrat pripoveduje o strahotah, ki so jih prestajali v taborišču Mauthausen. Tu je bil s svojim očetom, njegovo mater in sestro pa so Nemci internirali v Auschwitz. Mati se ni več vrnila... Ko se Anton spominja grozot, ki so jih tam prestajali, komajda obvlada živce. Taborišče mu je načelo zdravje.

Spominjam se tistega mrzlega, jasnega, februarskega dne, ko so v Podsredo pripeljali (na vozovih) mrtve partizane. Ob cerkvi, blizu pokopališča so jih zmetali na tla. Ob cerkvi, blizu pokopališča so jih zmetali na tla. Domačinka jih je umila, da so jih potem Nemci fotografirali (ta fotografija je ohranjena). Tu so jih Nemci precej časa pustili ležati na tleh – za opozorilo in strah ljudem.

Otroci, šolarji smo vsak dan postajali ob mrtvih ter nemo s sočutjem gledali prestreljena in izmalicena trupla. Tako živo mi je ostal v spomenu partizan z rdečkastozlatimi lasmi, ki so v soncu kar bleščali.

V šoli pa nam je učitelj držal neskončno dolge pridige. Govoril nam je o banditih, ki kalijo mir med ljudstvom, in da bo vsakogar izmed njih doletela zaslužena kazen.

»Zmagali bomo in moramo!« je venomer poudarjal. Otroci smo ga morali stoje v klopi poslušati.

Govoriti nismo smeli slovensko. Če pa se je le kateri izmed otrok »zmotil« in izmenjal s sošolcem kakšno slovensko besedo, ga je učitelj grdo pogledal in obenem potisnil zobe ob spodnjo ustnico.

V jasni, mrzli zvezdnati noči, preden so domačini pokopali trupla padlih borcev, se je k mrtvim tovarišem priti-hotapila slovenska učiteljica Alojzija Umnik in vsakemu pripela na prsi rdeč nagelj... Bila je res izredno pogumna, kajti le nekaj metrov vstran, kjer so ležala trupla, so imeli Nemci svoje bivališče. To je Nemce silno raztogotila.

Podsredo so nameravali izseliti. S posredovanjem takratnega župnika Jakoba Zidanška so to namero opustili. Zidanšek je bil razgledan možakar, pravi diplomat! S svojim uglašenim in preračunljivim nastopom je pri Nemcih marsikaj dosegel. Na skrivaj je bil povezan s partizani.

Po vojni so posmrtni ostanke padlih premestili v skupno grobnico sredi trga, nad katero se dviga veličasten spomenik.

To pa niso bili edini padli partizani v podsredskem okolišu. Tudi v Gorjanah pri Podsredi so v Kunejevi zidanici zaradi izdaje domačinov padli štirje borci Brežiške čete. Enajst borcev pa so Nemci takrat ujeli. Te so 27. decembra 1941 v Mariboru obsodili na smrt z ustrelitvijo.

Med nemško okupacijo je Podsreda žrtvovala osemnajst borcev, domačinov. Med žrtvami nemškega nasilja pa je na spominski plošči zabeleženih še enajst imen.

Marija Vuk

Vinko Trinkaus

NAJMLAJŠI

1

V glavi se mu je motal dim cigarete. Eno samo cigareto, polovičko, čik, si je govoril, da bi pregnal druge, bridkeje misli. Bolniška soba je zaudarjala po lizolu. Zoprni duh, a znosen, če bi se lahko slepil, da ga imajo le zdravniki v pesti. Spustili ga bodo, ko se jim bo zazdelo, da ga bodo z mučenjem zlomili.

Dolgo se je hrabil, preden je pogledal po levi strani. Še stokrat lahko pogleda – ni je. Od komolca navzdol so mu roko odrezali. Najbrž bi lahko pozdravili, malo prišli, skrpali. Nikoli ne bi imel v njej moči, kot prej, vendar – vsaj nečemu bi služila. Že sam videz bi bil drugačen, kot praznina, ki ji še ne more verjeti. Zalotil se je, kako se nadeja, da mu bo manjkajoči del roke spet zrasel. Od nekod ga bodo prinesli in prišli. Ne bo fant, pri sedemnajstih letih – brez polovice roke? V letih, ko se začneš zaresno ozirati po dekletih. Pravijo, da so ženske bolj usmiljene. Vendar, vsaka ima raje moškega z obema rokama; večino dela le opraviš z rokami.

Bledem, zgrabilo me je in prismođujem, se je kislo posmehnil. Kot da bi bilo zame važno, če imam polovico leve roke ali ne. Ena sama stvar bi bila važna, ki pa se najbrž ne bo zgodila: Nekdo bi moral ubiti Hitlerja in vojne bi bilo konec! Edino to je pomembno. Zanj, za vse, ki se upirajo, so v vojni prizadeti in si želijo njen konec.

V hodniku je zaslišal korake, ki jih je poznal. Tako hodi višja medicinska sestra Hilda. Prinaša injekcijo ali mu bo previla rano. Oboje dovolj zoprno, da bi

moral biti slabe volje. Ampak Hildinega prihoda se je razveselil. Govorila je z njim, zadržano, vendar je vse bolj zvedavo poslušala. Nekaj je hotela zvedeti od njega, nekaj – dokončnega. Zato je tvegala in mu prinašala celo cigarete. Ni se obupno, zagrizeno branila, le ugovarjala je, kot bi hotela s tem še podžigati njegovo vnetje, da je premišljal o dokazih.

Sprva je premišljeval, da je Hilda gestapovska agentka. Pa je kmalu spoznal, da ne vprašuje nič takega, kar je najbolj zanimalo gestapo: koga od ljudi, ki so pomagali partizanom, njihovi kurirski postaji, pozna, a noče povedati imen. Ko so ga ranjenega pretepali, ni črnil. Potem je pomislil, da so uporabili Hildo. Ampak nje že niso. Ko se rana zaceli, bodo spet začeli z mučenjem. Lep čut za spodobnost: pozdravijo te, da bi te lahko znova pohabili!

»Kako, moj mladi bolnik,« je vprašala Hilda in položila pladenj z injekcijsko iglo, tekočino, tabletami na mizico. »Se boli?«

»Gospa, boli drugje in huje. Lahko bi precej prenehalo, bolečina bi v hipu izginila. Gospa Hilda – so morda že ustrelili Hitlerja?«

Hilda je prebledela, nekoliko odprla usta in osupla strmela vanj. Zdajle se bo odločilo, je uganil. Če bo poklicala policista, ki straži na hodniku, ga bodo precej odpeljali in strašno pretepli. Če bo molčala, je dokončno zlomljena in pridobljena. S tresočo roko si je Hilda prižigala cigareto. Ni si upala vdihniti. Z nekakšnim čudnim odporom, kot da to mora, mu je

Po skupinah v smrt

Kako so v Jasenovcu okovali zapornike

Konec poletja ali v začetku jeseni leta 1942 sem delal v mizarski delavnici tako imenovane stolarske grupe. Nekega dne popoldne smo dobili obvestilo, da moramo vsi po delu na zborni mesto za stanovanjskimi barakami. Delali smo, mislim, do 18. ure, nato pa smo se postavili v vrsto pred delavnico, kjer so nas prešteli naši grupni starešine.

Ko smo prispeli na določeno mesto, smo dobili navodilo, da se moramo razvrstiti ne glede na skupine po prisojenih kaznih, in to v kare v skupine: po šest mesecev kazni v eno, eno leto v drugo, dve leti v tretjo in tri leta v četrto skupino. Kazen nad tri leta ni obstojala, in ti zaporniki niso prejeli odločb o višini kazni, tem se je reklo, da imajo nedoločen čas, in so se morali postaviti v posebno skupino.

V Jasenovcu sem prišel z odločbo iz Zagreba, s katero sem bil obsojen na dve leti zapor v zbirnem taborišču Jasenovac. Vse to razvrščanje po skupinah se mi je zdelo nekaj sumljivo, sploh pa, ker je bilo prvo te vrste, kar sem bil v taborišču. Ko smo se razvrstili v vrsto, to je trajalo precej časa, smo dobili nadaljnje povelje ustaša Maričiča, naj se razidemo po svojih nastanitvah oziroma v delavnice. Ostati je morala le kolona obsojenih na tri leta, katero je obkolila ustaška četa z naperjenimi puškami. Odpeljali so jih pred poveljstvo mimo naše mizarske delavnice, vendar jih nisimo mogli videti, ker se nismo smeli zadrževati izven delavnice, okna pa smo morali vsak večer zatemniti z za to pripravljenimi črnimi zagrinjali. Odpeljana skupina je štela približno štirideset ljudi. Med temi nesrečniki je bil tudi naš mizar Zagrebčan, Moguš, imena se ne spominjam več. Na sebi je imel karirast suknjič, po katerem ga je bilo mogoče takoj spoznati.

O marsičem smo tisti večer premišljevali in se pogovarjali. Še isto noč so nesrečnike pobili. Ko smo naslednji dan delali v lesnem skladišču, ki je segalo prav do dezinfekcije, je pripeljal mimo voz s konjem, naložen z oblekami in perilom za dezinfekcijo. Ker nas je gnala radovednost, smo spremljali razkladanje, in med pripeljanimi oblekami zagledali Mogušev suknjič. Zgrozili smo se, ker se je zgodilo, kar smo predvidevali. Previdno smo novico sporočili tudi ostalim. Gradina, kjer so opravili pokol, je bila pretežno pravoslavna vas onstran Save, ki so jo ustaši spraznili in uredili

za pobijanje ljudi, pred temi že ljudi iz Kozare, ciganske žene, otroke in druge.

Spet je završalo, ko smo dobili drugi dan popoldne ponovno ukaz, da se zvečer po končanem delu postrojimo na zbornem mestu po istem redu kot prejšnji dan, seveda brez »triletnikov«, ki so

jih že usmrtili. Bilo je spet dosti ugibanja, ker smo smatrali, da se nam ne obeta nič dobrega. Mene je posebno skrbela moja dveletna kazen. Mislim sem si, da najverjetneje nimajo točnega pregleda nad dobo naših kazni, zato sem se po posvetu z nekaj svojimi najožjimi in zanesljivimi prijatelji sotrpini, ki so bili

obsojeni na krajšo dobo, postavil pri tokratnem razvrščanju med »enoletnike«, za vsak primer, če bi se »dvoletnikom« kaj zgodilo. Seveda sem se bal, da me ne bi kdo spoznal in izdal, vendar je šlo vse po sreči. Bil sem namreč edini med mizarji, ki sem bil obsojen na dve leti.

Po zboru smo kot prvič dobili povelje, naj odidemo, počakati pa je morala kolona »dvoletnikov«. Olajšani smo odšli v našo delavnico, sam pa najbolj, ker sem se tako rešil.

Znočilo se je že, ko so prignali kolono »dvoletnikov« v kovačijo po verige, kjer so morali čakati v vrsti. Vse so namreč okovali, ne glede na vero ali politično pripadnost. Okovali so jim noge tako, da so dobili na vsako nogo okov, medsebojno spojen z verigo, ki je bila dolga 40–50 centimetrov. Pri gibanju oziroma korakanju se je veriga vlekla po tleh in tako otežkočala hojo, predvsem pa delo. Da verige ne bi preveč ropotale in se zadevale, si je vsak zavezal sredi verige vrvice in jo pripel na pas. Tak okovanec si ni mogel sleči hlač in spodnjic. Moral je spati tako oblečen po ves mesec, ker so jih le enkrat mesečno po razporedu v skupini pripeljali v kovačijo in jih odkovali. Tam je bila voda, da so se okopali in preoblekli v perilo, prineseno iz skladišča, nato pa so jih spet okovali.

Tako se je dogajalo vse do spomladi leta 1943. Največje trpljenje so prestajali tisti interniranci, ki so delali v opekarni in na obrežju, ko so morali okovani voziti glino s samokolnicami. Nekaj lažje je bilo onim, ki so delali v delavnicah.

Takih nastopov ni bilo več, ker so vse skupine, ki so odslej prihajale, takoj ob prihodu razvrstili po že naštetih merilih, triletnike so takoj likvidirali, dvoletnike takoj okovali medtem ko so ostale dodelili delovnim skupinam.

Nova mizarska delavnica je bila zgrajena leta 1942. Bila je enonadstropna stavba ob žagi. V pritličju sta bili strojnica in ročna delavnica, v prvem nadstropju pa polovica ročne delavnice za pohištvo, druga polovica je bila tako imenovana inženirska ali tehnična pisarna, kjer so delali inženirji, med drugim tudi velikanske načrte za bodoče glavno mesto NDH Banjaluko. Na podstrešju smo si uredili ležišča vsi mizarji, inženirji in vsi ostali interniranci, ki so bili zaposleni v ustaškem poveljstvu.

Alojz Ferš

Ubijanje v Jasenovcu (fotografijo so našli pri ujetem ustašu)

ponudila cigareto. Stani je vdahnil nekaj dimov in za hip mu je bilo prelepo. To je bil dim, ki se mu je motal po glavi. V njem so izginili Hilda, vojna, prekleti Hitler in norci, ki so mu sledili.

»Zakaj bi morali Hitlerja ustreliti?« je vprašala Hilda, se s strahom zaobrnila in pogledala, če so vrata zaprta in sta sama v sobi.

»To bi končalo vojno. Vsak drug bi že spoznal, da je vojna zgubljena! To bi prihranilo življenja milijon, dvema milijonoma nemških vojakov. In koliko drugim ljudem?«

Hilda je prisledla. Prižgala si je novo cigareto. Zdaj je lahko kadila. Stane je gledal prijazen obraz gospe pri petinštiridesetih. Mlada je morala biti zelo lepa. Zdaj pa so ji gladko polt prepredle gubice, ki so izdajalsko kazale leta in tudi trpljenje, ki ga je dušila prijazna gospa. Njene oči so kazale, da ji lahko zaupaš. Stani še ni uganil, zakaj je ravno z njim tako prijazna. Naposled je le Nemka in oni imajo v tej vojni svoj račun!

»Gospa Hilda, zakaj ste z mano tako prijazni? Naposled sem za vaše pojme le bandit, ki je dokazano ubil policista. Zaradi tega so potlej ustrelili deset ljudi. Vendar za Nemce šteje le izguba policista!«

Hildi sta se utrnili dve solzi. Nekaj hipov je žalostna premišljala. Potem je živčno trznila z glavo.

»Naj vam povem? ... Mati sem; rodila sem dva sina. Mož in en sin sta padla, drugi, najmlajši, tudi vojak, je le nekoliko starejši od vas. Zanj trepetam! Vi pa pravite: milijon, dva milijona nemških vojakov. Kot da je

to dim? Niste, kljub vsemu, da nas sovražite, prekruti?«

Stani se je z nogami uprl v blazino in se odrinil, da je sedel, skoraj pokončno. Ni se zmenil za palice železne postelje, ki so ga tiščale v hrbet. Začuden je odmajal z glavo. Rešitev je tako preprosta, gospa Hilda pa ne razume.

»To, o milijonih, gospa, je resnica. Druge ne vidim. Hitlerjeva smrt, srečen čudež, ki bi prihranil življenja. Meni, morda vašemu sinu in milijonom drugih. Naj-huje, meni se strašno mudi! Teden, dva še lahko upam. Potlej, karkoli se bo že zgodilo, jaz lahko te ure le živim v prepričanju, da sem h koncu vojne nekaj pripomogel. Manj kot bi rad, vendar dovolj, da mi ni treba misliti – pobralo ga je, tako, brez haska. Bi pa strašno rad še živel. Tudi brez te polovice roke, ker vem, kako bo v svobodi lepo. Gospa, v tej bolniški sobi, ko čakam, da me bodo spet mučili in potlej ustrelili, sem natanko doumel, kako bo v svoboda lepa! Ampak svoboda je zmerom stvar živih.«

Gospa Hilda je zamišljena kadila. Potem mu je dala injekcijo in premišljala. Stani si je otipal levico. Čutil je stisk in potem je zasumil, da mu dajejo razredčeno tekočino, kot bi še pri tem varčevali.

»Vi želite svobodo, jaz konec vojne,« je zamrmrala Hilda. Previdno je začela Staniju odvijati povoj.

»Ali ni to vseeno?«

»Ni, gospa Hilda,« je naglo odvrnil Stani. Hotel ji je ostro zabrusiti, zakaj se spreneveda, noče priznati, da

razume. Potem se mu je zazdelo, da menda res ne razume, da Nemci te preproste stvari ne razumejo. »Konec vojne in vi ostanete, potem so naši, ki so se upirali fašizmu, padli zastoni! Konec vojne mora pomeniti konec fašizma!«

»Vas, tako mladega in bistrega, ni strah smrti?« je zbegana sočutno vprašala.

»Ni me toliko strah, kot me boli. Ne vem, če razume gospa,« je boleča razlagal Stani. Spomnila ga je in odprla bolečino, ki bi jo rad pognal.

»Boli me! Hudo mi je za vsem lepim, česar sem se nadejal, pa bo spuhtelo. Kakor je grdo: zavidam vam, ki boste živeli.«

»Živeli... z bolečino« je kriknila Hilda. V njenem glasu je bil očitek

»Ne veste, kako hudo nam bo?«

»Ne vem, pa me zanima. Strašno radoveden fant sem. Morebiti je mo želja po življenju bolj radovednost, kot vse drugo. In upanje! Veste, da sem precej trdno verjel v srečo? Nikoli nisem zaresno pomislil, da bi me lahko ranili in bom takole sedel v bolnici. Večkrat sem pomislil na smrt, jo odgnal. Nikoli pa nisem razmišljal, da me bodo ranili, odrezali roko.«

Gospa Hilda je odvila povoj, da se je videla gaza. Rana še ni bila zaceljena. Hilda je prenehala odvijati povoj in ga pogledala. Kot bi mu želela dati pogum. Stane se je prijel za roko in ugotovil, da ne čuti stiska. Pokimal je Hildi, ki je naglo cuknila in odtrgala gazo.

(Se nadaljuje)

Če zdravnika popade jeza...

Dajmo ga, belčka!

Nemške okupacijske oblasti so kmalu po prihodu leta 1941 začele potujčevati imena naših krajev, vasi, gora, rek, priimkov in imen. Jesenice so spremenili v Assling, Hrušico v Birnbaum, Kranj v Krainburg, Tržič v Neumarkl, Kamnik v Stein, Ljubljano v Laibach, Martinj vrh v Martinsberg, Srednjo vas v Mitteldorf itn.

Nekega večera pokličejo znanega škofjeloškega zdravnika dr. Viktorja Kocjanciča, da mora nujno v Žabnico k hudo bolnemu vaščanu. Ker ni mogel dobiti avtomobila, je odšel kar peš, si ogledal bolnika, mu dal zdravila, naročil še to in ono domačim, potem pa odšel nazaj proti domu. Na križišču ceste pa je zagledal tablo, ki jo je prej zaradi zamišljenosti prezrl (in ker se mu je mudilo k bolniku), na njej pa napis: »Schabnitz« (Žabnica). Zdravnika je nenadoma popadla silna jeza. Ozrl se je naokrog, in ko je opazil, da ni nikogar v bližini, je prijel za kol in ga skušal izruti, a ni in ni šlo. Potem ga je začel majati sem ter tja, naprej in nazaj, vse močnejše, ihtavo, silovito. In ko je naenkrat silovito potegnil kol k sebi, se je le-ta spodaj odlomil in tabla je plosknila po njegovem obrazu.

Pa ga v naslednjih dneh sprašujejo Nemci in vaščani: »Gospod zdravnik, kaj pa se vam je zgodilo, da imate tako zatekel nos in modre podplute po obrazu? Vas je morda kdo udaril? Je bil doma prepir...?«

»Radovedneži,« se je sprenevedal Kocjančič, »padel sem s kolesom, ko sem hitel k bolniku.«

Zgodba je zapisana po pripovedovanju njegove hčerke Tatjane.

Jože Vidic

Brigada se je po naporni hajki vsa prezeblala in premražena nameščala po osameljenih hišah male vasice ne daleč od Trške gore. Straže so bile postavljene na robovih vasi. Na hitro pripravljena večerja je bila razdeljena, borci so polegli in sušili svoje obleke na hišnih pečeh. Intendant Očka si je našel prostor za sebe in kuharja Ladota v prostorni hiši, kjer je tudi štab dobil svoj skopo odmerjeni prostor. Domača mati je pri peči pripravljala moko za peko drugega dne, tudi po ostalih hišah se je pripravljala peka za borce. Kdo se ne bi tega veselil. Komendant in komisar sta z zadovoljstvom zrla v intendanta, da je bil danes tako srečne roke. Vse je dremalo in le sem in tja se je od daleč prikradel šum lajajočega volčjaka. Vse naokoli so bile zidanice in visoko nad vasjo je stala mala cerkvena z osamelim zvonikom in veliko košato lipo. Bila je že prava jesen. Narava je počivala, pa tudi domačini so bili utrujeni od težkega dela. Partizane so vedno očetovsko sprejeli in pomagali, kolikor so pač mogli. Veze so imeli dobre z bližnjim mestom, kurirji so redno prinašali pošto in jo tudi odnašali.

Že precej pozno je bilo, ko je zunanji stražar privedel kurirja Tončka. Mlad, simpatičen Dolenjec, junaški in vedno prav dobre volje. Po že oddani pošti je iskal zavetje v naši sobi in na zapečku. Radi smo mu ustregli, malo smo še poklepetali in zadremali, kot je kdo mogel. Intendant je še govoril, da bo moral do majorja Tilna v korpus, cigaret je že pošteno primanjkovalo. Saj naša brigada se zaradi hrane ni pritoževala, Lado je za okus dobro skrbel, saj še brez mesa nismo bili, problem so bile cigarete in včasih smo se lovili za sol.

Kmalu že proti jutru, bila je še pošte-
na tema je nekaj zaropotalo pred hišo,
ko so se naenkrat naša vrata odprla,
vskočili sta dve tovarišici z vzklikom,
kje je Tone, ko se je kurir Tone z zapeč-
ka zakadil naravnost v krušne nečke,
kjer je bila moka, še ves zaspan. Naše
tovarišice pa, »glej ga, belčka, dajmo
ga«. Zgrabile so ga za vrat, stresle in
seveda zagledale prestrašenega Tončka.
Hitro je prišel k sebi, in zavpil: »Nisem
belček, ampak sam hudič sem.«

Po vsem tem je bilo veliko veselja, a še največ v brigadi drugi dan. Škoda le, da jo je Tonček hitro pobrisal po svoji dolžnosti naprej. Ime Belček se ga je pa še nekaj časa držalo, no tudi to se je pozabilo. Čas prinese in izbriše svoje.

Eksplzivna krava

V partizansko skladišče je zašla krava in se lotila zabojev z dinamitom.

Skladiščnik je ves jezen pograbil prvi kol, in ko je že zamahnil proti kravi, se je v trenutku premislil:

»To bi ti pokazal, kako se žre dinamit, če se ne bi bal, da boš eksplodirala!«

Kej je koza!

Šormanov oče (iz Malega Lipja) je bil daleč naokrog znan kot dobrodušen hudomušen možakar. Marsikakšno so mimogrede »pogruntali«, bili so polni domislic. Krepko so si privoščili marsikaterega vaščana, seveda če je dal za to povod. Vse so izpeljali tako domiselno, da so se krajani od srca nasmejali. In tudi Italijane so si privoščili, kar pove tale zgodbica:

Sončen popoldanski dan je.

V gradenški gori ležijo pod tepko in pasejo živino. Da jim pa ne bi ušla koza med trtje in napravila škodo, so jo imeli privezano, vrv so držali v roki. Sproščeno in zadovoljno gledajo po dolini Krke in proti Suhi krajini, ki se je vsa bleščala v soncu. Premetavajo čik iz desne na levo in iz leve na desno ter krepko pljuvajo okrog sebe.

Po poti iz Žužemberka pride precej močna italijanska izvidnica. Ko zagledajo očeta, obstanejo, vržejo puške na »gotovs« in ga nekaj časa sumljivo opazujejo. K njemu stopi vodja enote, ga precej grobo in osorno nagovori in mu reče:

»Che cosa e'? Che cosa e'?«

Oče se počasi dvigne na komolce in pravi: »Kej je koza? Tamle za grmado se pase!« Potegne jo za vrv in kozo povlečejo k sebi.

Italijani ga nekaj časa začudeno gledajo, nato pa v smeh in se začno na ves glas krohotati in tolči po bedrih. Ko se malo umirijo, stopi vodja bliže k njemu, potrepnja očeta po rami in mu ljubeznivo pravi: »Bene cosi. Bene cosi!«

Oče se malo popraska in počehlja za ušesi, pljune čik iz ust, pokaže na kozo in povzame:

»Če dobro kozi? Tu pa kokr je. Kakšno lejtú dva, kakšno lejtú pa povrže tudi tri!«

FeS

Dve strani

Malo pred kosilom je kurir Zvone po-
hitel h kuharju:

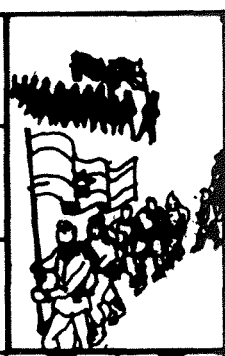
»Jošt, mudi se mi na pot, daj mi kosilo!«

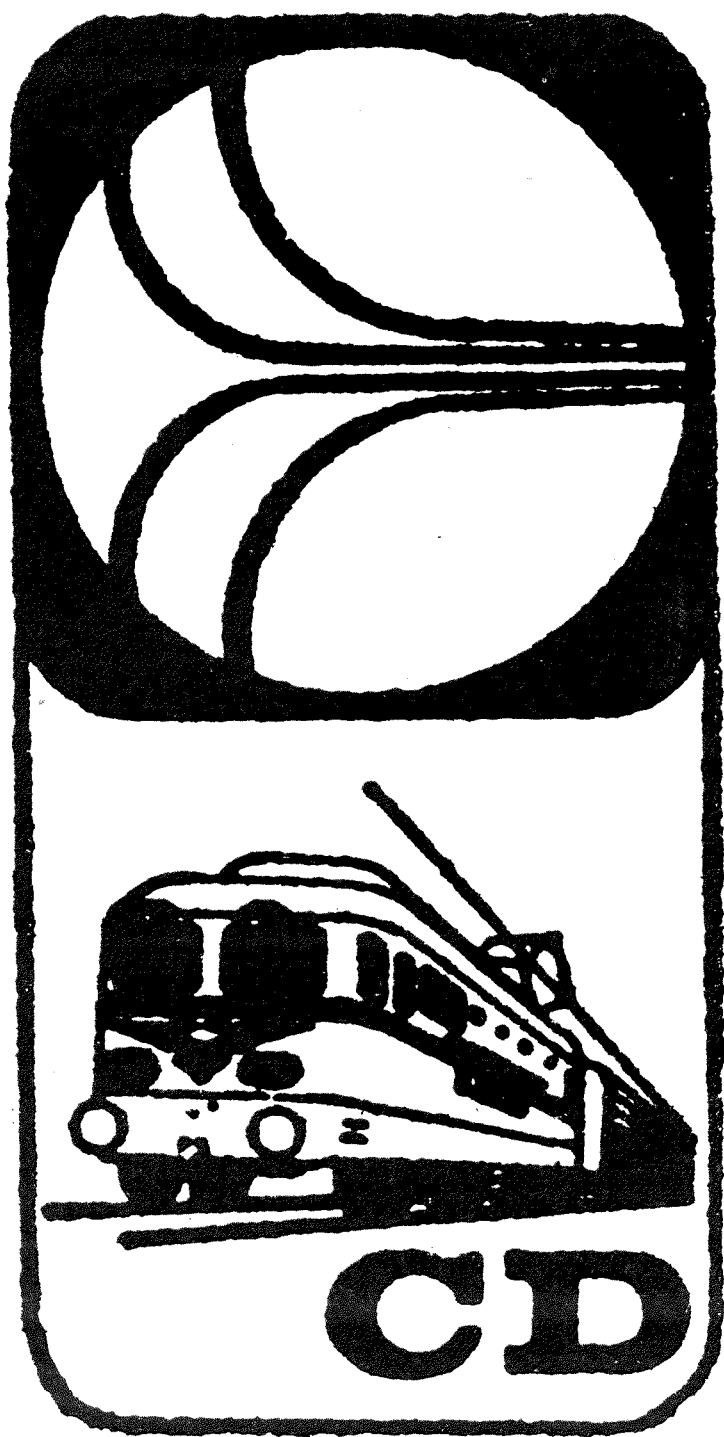
Ko je pospravil juho, mu je kuhar rekel:

»Pečenje pa je ocvrto šele na eni strani, počakaj, da se ocvre še na drugi!«

»Ne morem čakati. Daj mi tisto stran, ki je ocvrta, drugo stran pa mi daš, ko se vrnem.«

SKANDINAVSKA KRIŽANKA

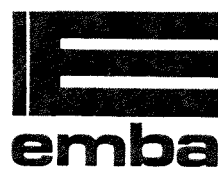
	športno društvo	trinog	Kobilica	vodna žival	rezultat	ž. ime	vzklik	mesto v SZ	medn. kr. za jug	lahka tkanina	napadalec		
									lat. krat. item				
									organ vida				
	jud. vers. predložnik enaka soglasnika							nemadna srčna slabost					
	država v s.ameriki							učenje enaka samoglas.			kopanje		
	oriental. prašek za lase				kopno obdano z vodo	otok v Indoneziji	Pestner				odmev nevestino premoženje		
	strelno orožje	nadav	reka v SZ mesto v Srbiji			središče vrtenja podoba			tež. tekoča kem. prvina paradiž				
	zelo trda kovina							očina na Malaj. polot. oz. zaimek				znam. krem. za sončenje Boris Kralj	
	naša tovarna pohištva								Planinc 24. črka abecede				

Železniško
gospodarstvo –
Centralne
delavnice
Ljubljana
o. sol. o.

**TOZD ZA VZDRŽEVANJE VOZ
DOBOVA o. sol. o.**

68257 DOBOVA, Dobova 53

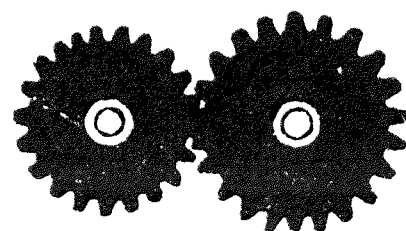

MERCATOR – EMBA

Živilska industrija
Slovenčeva 21
Ljubljana p. o.

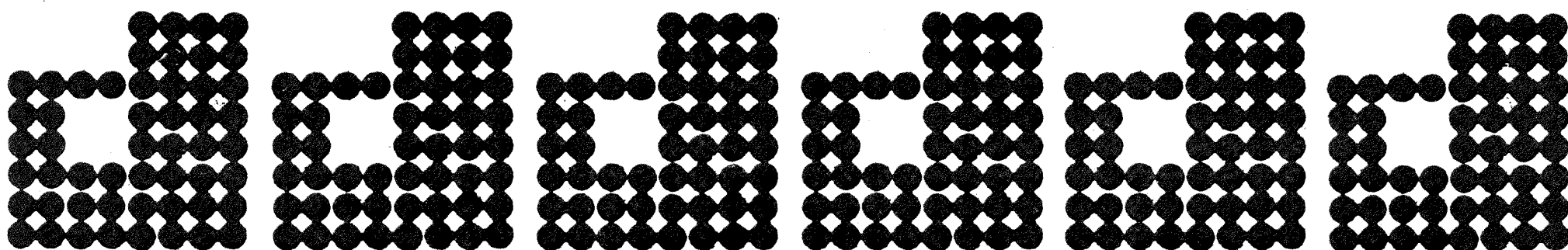
telefon: 346-266, 346-273, 346-261, 346-288
telex. 31-403 YU EMBA

- **proizvodnja
BENKO**
- **najsodobnejša
pražarna in
mlevnica kave**
- **mlevnice začimb
in sladkorja**
- **pakiranje vseh
vrst čajev**
- **predelava in
pakiranje živilskih
izdelkov**

**SPLOŠNO
LIVARSTVO
DOBOVA**

Siva litina, bron,
medenina in silomin
za razne izdelke.

DELO

Tiska časopise, revije,
knjige, publikacije,
razglednice, prospekte
in reklamne tiskovine.

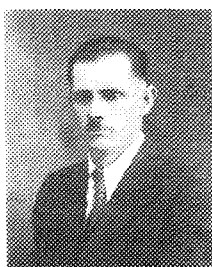
Izdeluje enobarvne in
večbarvne klišeje v
najmodernejši tehniki.

Časopisno in grafično podjetje,
Ljubljana

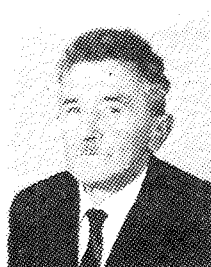
V sklopu podjetja je
specializirani obrat za
večbarvni tisk,
lakirnica in
plastificirnica.

Izdaja osrednji
slovenski dnevnik
»DELO«, Teleks, Naši
razgledi, revijo Avto,
revijo Stop, revijo
Jana, Zabavnik

Miha Žbontar

Aktivno je delal na terenu od leta 1943. Marca 1944 se je vključil v NOV. Bil je v transportni četi Jelovica in leta 1945 obveščevalec. Rodil se je leta 1908, umrl je marca lani.

Anton Zupan

Rodil se je leta 1905. Bil je borec Prešernove in Gregorčičeve brigade od januarja 1944. Umrl je junija lani.

Alojzija Medved

Lani septembra smo jo pokopali v Otočcu. Rodila se je leta 1906 v Spodnjem Zabukovju pri Trebelnem. Od pomladi 1942 je bila aktivna sodelavka OF. Povezovala je partizane v Trebelnem in v Stavberku s partizanskimi jaskami v dolini ter v Novem mestu. Pri njej so partizani dobivali hrano, obleko, obutev.

Franc Fister

Aktivno je delal na terenu od leta 1941. K partizanom je odšel marca 1944. Bil je v transportni četi Jelovica, kasneje pa do konca vojne terenski sekretar OF in predsednik gospodarske komisije. Rojen je bil leta 1906, umrl je junija 1979.

Ivan Lekše

V oktobru smo se na pokopališču v Šmartnem poslovili od tovariša Ivana, ki je umrl v 81. letu starosti. Zgodilo se je po vezal z OF in je bil prvi sekretar krajevnega odbora. Za svoje aktivno delo je bil tudi odlikovan.

Marija Bergant

Rodila se je leta 1910 v Gornjem Logatcu. Umrla je januarja v Ljubljani. Bila je ena izmed prvih aktivistk v Gornjem Logatcu. Spomladi leta 1944 so jo internirali v nemško koncentracijsko taborišče Ravensbrück.

Peter Šobar

Zadnje dni decembra je umrl aktivni družbenopolitični delavec in nosilec Spomenice 1941. Rodil se je leta 1911 v Bukovici pri Ribnici. Ze pred drugo svetovno vojno je delal v delavskem naprednem gibanju. Ob okupaciji je bil sprejet v KPJ in se je vključil v organiziran boj proti okupatorju. V povojnih letih je opravljal vrsto pomembnih funkcij v republiških, okrajnih in občinskih organih. Bil je upravnik Pokrajinskega muzeja v Kočevju, kjer je mnogo truda posvetil zbiranju zgodovinskega gradiva iz NOV.

Jože Pirc

Lansko jesen smo se na litjskem pokopališču poslovili od tovariša Jožeta. Umrl je v 67. letu starosti. Rodil se je v vasi Žimarice pri Sodražici. Leta 1942 je bil povezan z aktivisti Litjskega okrožja in zadolžen za zbiranje prehrane in drugega materiala. Bil je izdan. Gestapo ga je zaprl v begunjske zapore januarja 1945.

Ludvik Lotrič

V začetku januarja smo se na radovljiskem pokopališču poslovili od tovariša Ludvika. Rodil se je leta 1910 v Dražgošah. Od začetka osvobodilne boja je pomagal partizanski vojski. Bil je obveščevalec in voznik pri gospodarski komisiji OF za Selško dolino. Pozneje je deloval na Gorenjskem vojnem področju in nazadnje pri transportni četi pokrajinske tehnike. Po osvoboditvi je služboval v ljudski milici do upokojitve v Radovljici.

Marija Kiršner

Rojena je bila leta 1904 na Jesenicah. Leta 1933 se je vključila v zvezo DZD. Od junija 1941 je bila povezana z vidnimi funkcionarji, prvoborci. Zaupali so ji odgovorne naloge, ki jih je vestno izpolnjevala do maja 1945, ko je bila izdana in so jo odpeljali v taborišče. Po vojni se je z vso vnemo vključila v delo za obnovo. Januarja smo jo pokopali na Blejski Dobravi.

Ivanka Brgoč

Decembra smo se na pokopališču v Slivini poslovili od članice borbene organizacije iz Koč pri Postojni. Med NOB je bila aktiven član mladinske organizacije v rojstni vasi Palčje. Opravljala je kurirske dolžnosti in pomagala partizanom in aktivistom.

Ivan Blažič

Julija 1979 smo se na žalskem pokopališču poslovili od tovariša Ivana. Za NOV je delal že od leta 1941. Po osvoboditvi se je aktivno vključeval na gospodarskem področju.

Janko Hlebanja

Na pokopališču na Dovjem smo se novembra poslovili od tovariša Jankota. Rojen je bil leta 1925 v Mojstrani. Bil je vojaški vojni invalid. Kot borec je bil vključen v 5. prekomorsko brigado in 1. Dalmatinsko udarno brigado. Po vojni je aktivno deloval, posebno v gasilskem društvu.

Martin Rotar

Januarja je umrl v Zagorju star 75 let. Maja 1944 se je vključil v Kamniško-zasavski odred. Nato ga je okupator ujel in odpeljal v begunjske zapore. Za zasluge je dobil odlikovanje. Pokopali smo ga na zagorskem pokopališču.

Leopoldina Cigale

V starosti 87 let je oktobra umrla tovarišica Leopoldina. Dva sinova je imela pri partizanih, starejši je padel. Pokopali smo jo na žirovskem pokopališču.

Katarina Bogataj

Rodila se je leta 1907 v Podgori. Bila je članica ZB NOV in VVI v Zireh.

Bernard Zorčič

V Trški gori se je rodil leta 1908. Leta 1943 je stopil v Sladrovno brigado, v kateri se je boril do konca vojne. Pokopali smo ga lani maja.

Leopold Koprivnikar

Bedena smo sredi oktobra pokopali na litjskem pokopališču. Rojen je bil na Širmanskem hribu pri Litiji. Med vojno se je posebej izkazal pri zbiranju hrane. Bil je poverjenik OF, RK in obveščevalec. V njegovi hiši je bila partizanska jaska. Za zasluge je bil odlikovan.

Francka Simončič-Kavšek

Novembra smo na litjskem pokopališču pokopali aktivistko in borko Dolenjskega odreda. Rojena je bila leta 1898. Pri obveščevalnem centru na Golishah je bila kuharica kurirjem in obveščevalcem, nato borka Dolenjskega odreda. Bila je dvakrat odlikovana.

Jože Žulič

Na žalskem pokopališču smo se novembra poslovili od tovariša Jožeta, starega 57 let. Leta 1942 se je vključil v NOB. Borec je bil v Beli krajini kot borec-kurir in nazadnje kot vodnik v 7. korpusu. Bil je ranjen in dvakrat odlikovan. Po vojni se je aktivno vključeval v družbenopolitično življenje.

Marija Emeršič

Decembra smo se poslovili na pokopališču v Šentjanžu pri Dravogradu od tovarišice Marije, rojene leta 1894. Za partizane je delala že od leta 1941. Nosila je pošto Pohorskega bataljona ter imela sestanek s Šarhom in drugimi borci. Leta 1943 so jo vohuni izdali in okupator jo je izselil v Nemčijo, kjer je dočkala svobodo.

Franc Treven

Na pokopališču v Kočevju smo se januarja poslovili od tovariša Franca. Rodil se je leta 1912 v Lanišah nad Skofjo Loko. Ze pred letom 1943 je pobiral mine na stari jugoslovanski meji in jih dajal partizanom. Bil je izdan in leta 1943 so ga Italijani internirali. Maja 1945 se je vrnil iz nemških zaporov in bil mobiliziran v Vojkovo brigado.

Ivan Kastelic

V 77. letu starosti je umrl član borbene organizacije in komunist iz Koč pri Postojni. Ze pred vojno je bil aktiven borec za pravice primorskega človeka. Leta 1942 so ga fašisti odpeljali v zapore Coroneo v Trstu. Po vrnitvi se je takoj aktivno vključil v NOG in postal član rajonskega odbora.

Ivan Grm-Kamin

V 62. letu starosti smo ga pokopali konec januarja. Ze pred decembrsko vstajo 1941 je sodeloval v NOG na Gorenjskem. Julija 1942 so ga zaprli v Begunjah, sredi leta 1943 pa je odšel k partizanom. V začetku je bil borec Pokljške čete, nato obveščevalec v štabu Prešernove brigade. Bil je ranjen in julija 1944 dodeljen v NZ. Dobil je odlikovanje za hrabrost. Od njega smo se poslovili na ljubljanskih Žalah.

Ana Štefelin

Partizani so jo imenovali partizanska mama. Rojena je bila leta 1906. Umrla je marca lani.

Terezija Matek

Rodila se je leta 1903 v Trški gori. Spomladi 1942 se je vključila v organizirano delo za OF. Prevažala je različni material za partizane. Pokopali smo jo oktobra v Zdinji vasi.

Vinko Kovač

V Piranu smo se septembra poslovili od tovariša Vinka, rojenega 1908 v Lokavcu pri Ajdovščini. Bil je borec od leta 1942 in udeleženec pohoda 14. divizije.

Franciška Zajc

Tovarišico Franciško smo pokopali oktobra na pokopališču v Moravčah. Rojena je bila leta 1897. Njen stalen dom je bil na Mohorju. Ze leta 1941 se je vključila v NOG. Sodelovala je pri prvi akciji na Mohorju. Moža so ujeli in ustrelili v Begunjah. Franciško pa so z otroki izselili v Nečijo. Domov se je vrnila šele po osvoboditvi.

Matija Glažar

Pokopali smo ga decembra na pokopališču v Ložu pri Starem trgu. Bil je eden tistih značajnih in zavednih mož, ki je dobro vedel, kaj je dolžnost Slovencev. Tudi po vojni je rad pomagal tam, kjer je bilo potrebno. Prejel je odlikovanje za hrabrost in zasluge za narod.

V št. 6 TV-15 je bil objavljen prispevek o pokopnem Martinu Šlibarju. Napisali smo, da je bil tovariš Martin prostovoljec. Na željo sorodnikov popravljamo: Martin Šlibar je bil dobroljcek na solunski fronti.

Delo, o katerem se ni veliko govorilo

Spomini na dogodke na Stari Pokljuki

O glavnih bojih in hajkah na območju mogočne Pokljuke, kot je bila decembrska vstaja, hajkanje v Brjanci in nato boj v zasneženi Lipanci pri minus 30 stopinjah in njene posledice ter izkrvavitve Prešernovega bataljona na Goreljeku, je bilo že dosti napisanega in povedanega. Ustavil se bom le ob dogodkih, ki še niso bili zapisani ali kako drugače objavljeni, ki pa so bili vsekakor važni in v celoti povezani z narodnoosvobodilno revolucijo.

Ze kmalu po okupatorjevi zasedbi naše dežele so šli bolj znani predvojni komunisti in revolucionarji v ilegalo iz jeseniškega in gorjanskega področja. V juniju 1941 se jim je pridružil tudi predvojni komunist, revolucionar prvoborec Andrej Prešeren iz Podhoma, ki je bil že tedaj star 47 let. Prvo njihovo zbirno mesto so bile Poljane nad Jesenicami.

Vsi ti prvoborci so šli taborniki na Obranco na Mežakliji nad Poljanami. V tem taborišču pa so bili le malo časa, kajti že prvega avgusta 1941 so jih napadli nemški policisti in sta pri tem neenakem

dobil tolažilni strel kasneje. To je bilo 19. septembra 1941. Prešeren, ki je bil velik prijatelj gora, leži še danes tam, grob je ograjen in v letnem času ga vedno krasijo gorske cvetlice.

Se edina kmetija na Stari Pokljuki je pri Figovcu. Tako kot vsa leta in še danes je vsak gost dobrodošel in prijazno sprejet. Kdo bi le vedel, koliko rodov je že bilo pri Figovcu, vsekakor precej, kajti to je zelo stara kmetija. V tej soseščini sta bili v daljnji preteklosti še dve kmetiji: in sicer pri Pustu in Pokljukarju. Pri Pustu je danes le še stežka ugotoviti, kje sta stali hiša in gospodarsko poslopje, kajti ruševine prerašča robidovje in srebrot. V neki kroniki pa sem zasledil, da je bil pri Pustu doma fant, ki je doštudiral za kaplana, nekaj časa je služboval v Gorjah, nato vse skupaj obesil na klin in živel rajši doma ob zelju, mleku in žgancih, kar je bila včasih glavna hrana po vseh kmetijah, revni ljudje pa so bili veseli, da je bilo še to?! Na kmetiji pri Pokljukarju so bivali in delali vedno le najemniki, lastni-

to so potovala poročila partizanov v dolino in iz doline v gozdove. Partizani so bili tod stalni gostje in so se počutili bolj varne kakor doma v tistih časih. Čez dan so se večkrat oglašale nemške patrulje, toda do aretacij ali česa podobnega nikoli ni prišlo, preko noči pa so bili gostje partizani. Tako je bilo vso vojno pri Figovcu, kjer so vedno delili s partizani tudi zadnji kos kruha, sicer pa je bila tu javka in zbirno mesto za vse potrebe partizanov.

Po vojni se je vrnil iz partizanske vojske sin Matevž. In ker sta bila starša že ostarela in za delo nemočna, je silila Matevža nuja, da si poišče mlado življenjsko družico. Dobil je mlado, zalo in pridno dekle pri svoji sestri Jeri, ki se je medtem poročila na Rečico pri Bledu. Poročila sta se in v zakonu so se jima rodile štiri hčerke. Tri so se že vrnile v dolino, se zaposlile in si ustvarile svoje družine, le najmlajša je še pri mami na Stari Pokljuki, toda v službo hodi v dolino in pravi, da tudi ona ne bo ostala za večno na tej Pokljuki. Očeta in gospodarja Matevža ni

noto) na Pokljuko, izsledovat za partizani. Partizani so jih že prejšnji dan opazovali na tem pohodu, bili pa so že tudi obveščeni o tej nemški nameri. Iz druge čete poključkega bataljona je komandant Ernest-Iztok izbral štirinajst prostovoljcev z namenom, da gredo »pozdravit« te neljube goste v podnožju Stare Pokljuke – v Jeli. Zasedli so primerne položaje, ugodne za nenadni napad. Nemci so se brezskrbno in lagodno vračali v dolino, z mislijo na praznovanje božičnih praznikov, čeprav daleč od svojih, na tuji zemlji, kar je mednje usula račal partizanska zbrojevka, druga je zatajila kakor že tolikokrat. Razmerje sil je bilo 1:20 v korist Nemcev. Kljub prejšnji lagodnosti so se hitro znašli in udarili v protinapad, kar je tistih nekaj partizanov prisililo v umik, na bojišču pa je obležal Jože Zvan-Tomo, najmlajši od bratov Zvan, star komaj dvajset let, ker je bil naglušen in ni slišal povelje za umik. Na sovražnikovi strani pa sta izgubila življenja dva domačina-vodiča, ki sta sodelovala na nem-

ga je imel vedno preiskave, toda nikoli niso ničesar našli. Štefan je prvi navezal stike s partizani in uspešno opravljal to nalogo vso okupacijo, ne da bi bil le enkrat prijet ali izdan. Na eno nogo je šepal in je vedno hodil s palico, ki pa je bila votla. V njej je Mitri prenašal razno pošto in obvestila v dolino in nazaj. Za njegovo uspešno in važno poslanstvo so mu po vojni naše oblasti dale vse priznanje in mu nudili tudi stanovanje v stavbi današnjega urada krajevnih skupnosti v Gorjah. S Stare Pokljuke se je preselil leta 1946, pa ni zdržal dolgo. Silno domotožje po Stari Pokljuki ga je privedlo do tega, da si je vzel življenje. Danes se ga ne spominja skorajda nihče več, čeprav je tako požrtvovalno delal za naše narodnoosvobodilno gibanje in za naše dobro sploh. Zaslužil si je vsaj nagrobno ploščo, če že ne spomenika, toda nič?!

V kočici pri Mitriju pa so se dogajale še druge stvari. Partizani, ki niso smeli v dolino, lasje in brade pa so jim ravno tako rasle, in treba jih je bilo odstraniti. Nikoli še

Zgornjih Lazov. Starejši možakar ni bil več sposoben za dolge partizanske pohode, in je vsaj na ta način nekaj prispeval za NOB. Tudi on ni uveljavljal kakšne posebne dobe. Vesel sem, pravi, da lahko živimo v miru in svobodi.

Ko se že mudimo s tem zapisom na Stari Pokljuki, ne moremo mimo dejstva, da so bivali tod tudi kurirji. V prvih letih partizanstva kurirska pota še niso bila temeljito organizirana, pač sta hodila le dva iz Pokljuke na Jelovico, šele v letu 1943 so odbrali iz poključke čete nekaj borcev, ki so si ustanovili svoje kurirsko taborišče nedaleč stran od Figovca. V letu 1942 sta bila kurirja Janez Volf-Družinski in Franc Pogacar-Blaž, toda oba sta to delo zaradi napora opustila in sta odšla v svoje čete. Janez Volf je naredil samomor 3. julija 1943, ko ni bilo več izhoda pri napadu Nemcev pod Lipanco. Tudi Franc Pogacar je izgubil življenje v NOB. Nekako ob tem času je bil za kurirja tudi Lovro Kogoj-David iz Spodnjih Gorij. Z njegovih kurirskih poho-

Figovčeva domačija na Stari Pokljuki

Domovanje Stefana Mitrija na Postojnarjevem rovtu na Pokljuki – v Fajfarci

boju izgubila življenji prva dva gorenjska partizana Ferdo Koren in Ivan Arzenšek, oba iz Jesenic. Po tem prvem napadu so se ostali borci umaknili na obširno Pokljuko, misleč, da bodo tu imeli mir.

Mežakljo in Pokljuko, ki ležita s svojima planotama skoraj na isti nadmorski višini, od 850 do 1500 metrov, loči pa ju dolina Radovna s svojo še vedno biserno čisto in neomadeževano reko Radovno. Mežaklja ima gozdne površine 5893, Pokljuka pa 8979 hektarjev, s katero upravlja gozdno gospodarstvo Bled (na upravi sem tudi dobil te uradne podatke).

Po umiku iz Mežaklje so se utaborili v Meji dolini na Pokljuki, to je majhna planina pod Klekom. Tudi tu niso imeli dolgo časa miru. Po izdajstvu pastirja Janeza Čopa, ki je pripeljal nemške policiste prav v bližino taborišča, so le ti napadli majhno partizansko enoto. Mrtev je obležal Andrej Prešeren. Ne ve se natanko, ali je bil Prešeren ubit prej, predno so ga raztrgali psi policistov, ali je

ki pa so bili Šveglici ali po domače Balohi, veleposestniki in potomci grofov. Najemniki so obdelovali že tako skrbno zemljo vse do leta 1943, ko jih je okupator pregnal v dolino. Danes stoji na mestu, kjer je prej stala domačija, velik hlev s senikom, pašno živino pa ima tu preko poletja Peter Zemva iz Rečice pri Bledu.

Pri Figovcu so živeli pred vojno mama in oče (oba že pokojna) s hčerkami Katro, Jero in Johano ter sinom Matevžem, ki je pred leti umrl star komaj 45 let. Katra in Johana sta se v prvih letih okupacije poročili v dolino in si ustvarili svoji družini, Jera in Matevž pa sta ostala doma in delala na kmetiji vse do odhoda k partizanom. Kljub terorju okupatorja in belogardistov (ti so bili še posebno nasilni) so pri Figovcu, v osrčju gozda, ostali vso vojno doma in začuda je dom ostal nedotaknjen, čeprav so oboji vedeli, da mora ta hiša biti partizanska javka, kar je v resnici tudi bila. Vsaj drugače biti ni moglo, bilo pa ni tudi izdajstva. Od

več, umrl je že leta 1970, star komaj 45 let. Tako je žena Malka ostala z otroki sama. Po možu ni dobivala nič, čeprav je bil aktivist in borec NOV, za otroke pa so ji plačevali po 120 dinarjev. »Hudi časi so bili takrat zame,« pravi; sedaj pa se je stanje izboljšalo, otroci so pri »kruhu«, sama pa dobiva nekaj čez 2000 dinarjev. »Dokler bom zmogla, v dolino ne grem,« pravi, za nasledstvo in obstoj te gorske kmetije pa računa največ na vnučke. Stanje se bo tudi tu kmalu izboljšalo, kajti GG Bled je že začelo delati novo cesto iz Zatrnika na Staro Pokljuko in potem bo do tja možen dovoz z avtomobilom.

Vrnimo se prav v vznožje Stare Pokljuke, v Jelo. Tik pred božičem v letu 1942 so se nemški policisti, z nekaterimi domačimi odpadniki-vodiči, podali po dolini Radovne na hajko za partizani. Prvo noč so celo prenočili v Srednji Radovni, drugi dan, 24. decembra, pa so se napotili prek strmega Gaberja (to je gozdnato pobočje, ki vodi iz Radovne na poključko pla-

ski strani.

Ko stopamo od Figovca na Stari Pokljuki dalje v temne gozdove smrek, kaj kmalu naletimo na Postojnarjevem rovtu v Fajfarci na lično kočico, ki so značilne na obsežnih rovtih Stare Pokljuke. V tej koči je že pred vojno prebival samotar Štefan Mitri. Za prve partizane in vse poznejše je bil Mitri prva zveza, imenovali so ga kar Partizanski očka. Bil je doma s Primorskega, rodil pa se je v Košani. Že leta 1922 je prišel na Staro Pokljuko in se nastanil v kočici na Postojnarjevem rovtu. Bil je velik prijatelj narave. Divjačino je lovil le toliko, kolikor je potreboval hrane. Ker ni imel jugoslovanskega državljanstva, so ga takratni žandarji leta 1932 aretirali in predali italijanskim oblastem. Nekaj časa je nato živel pri bratu v Postojni, nakar je znova pobegnil v Jugoslavijo in se vrnil na Staro Pokljuko.

V svoji kočici na Postojnarjevem rovtu ali v neposredni bližini je imel vedno skrite puške, kajti samo ena mu ni bila dovolj. Zaradi te-

nisem zasledil v dopisih ali pripovedih, kdo je to delo opravljal? Iz Gorij sta hodili to delo opravljati dve. Filipina Zemva, danes Pokljukarjeva, ki je bila priučena frizerka, ve povedati, da je strigla prve partizane že v letu 1943 in vse nadalje do osvoboditve prav v Mitrijevi kočici. Filipina si je izbrala za svojo predhodnico Andrejano Knafelj-Ambrožičevo, in sta obe hodili iz Gorij prek nevarnih Hotunj, to je ravnin in čisti teren od Krnice pri Gorjah proti vznožju Stare Pokljuke, toda ta teren je bil vedno opazovan. Obe sta bili takrat še mladinki, danes sta obe poročeni ženi, materi in babici. Niti ena niti druga nista uveljavljali dela za NOV, kar bi jima danes prav prišlo vsaj pri popustu zdravstvenih uslug. Kaj vse so takrat tvegali naši mladinci, se šele danes zavedajo. Izpostavljene stalni nevarnosti osvojenega okupatorja, so tvegali vse, tudi svoja življenja.

Na območju Mežaklje je ob svojem času in občasno krajšal dolge lase partizanom Janez Zupan-Vovk iz

dov se ga s hvaležnostjo spominja Edvard dr. Pohar, ki ga je spremljal po partizanskih bolnišnicah Mežaklje in Pokljuke. David je bil ranjen in ujet ter bil ustreljen kot talec 26. junija v Soteski.

Na Stari Pokljuki je bila ustanovljena v letu 1943 reječna kurirska postaja G6 in so imeli zvezo z Mežakljo G9 in proti Bohinju, reječna postaja je bila nad Gorjušami G4. Od te ustanovitve je bil moj brat Jakob-Miro kurir vse do osvoboditve in pravi, da je nešteto prebrodil mrzlo reko Radovno in Savo Dolinko, brat Janez-Izidor, ki je bil komandir te kurirske postaje, pa je padel 14. februarja 1945. leta v Krnici pri Gorjah. Od teh kurirjev je padel v Spodnji Radovni 19. februarja tudi Franc Znidar, ki je bil doma iz Gorij.

Morda še nekaj v premislek? Na Jesenicah sem opazil, da so na hišah vzdane spominske plošče, kdo in kdaj je odšel k partizanom, v Gorjah tega ni, morda le nekaj izjem prvoborcev!

Jože Ambrožič

Jože Vidic

5

Lov jeseniških gestapovcev za članom CK ZKS Ivanom Novakom-Očkom

Noge me niso več držale. Ne vem, koliko krvi sem izgubil. Po snegu sem se plazil centimeter za centimetrom. Mračilo se je. Vendarle. Mrak je prinašal upanje. Nebo je bilo polno zvezd, luna je zamenjala sonce. Dobro se je videla. Že več ur sem se plazil po snegu, pomoči pa še vedno od nikoder. Plazil sem se proti kurirski postaji, ker sem samo od tam lahko pričakoval pomoč, če niso kurirji odšli. Kje so moji tovariši? Je še kdo živ? Da nisem sam...? Kdaj pa kdaj sem z desnico zgrabil kakšno smrekovo vejico in se z vsemi močmi počasi vlekel naprej. Puštal sem sledi v snegu, poleg stopinj še sveže kaplje krvi. Še najhujše pa je bilo spoznanje, da sploh ne vem, kaj je z mojimi tovariši, kje so Nemci in kaj je z onimi v karavli. Nisem vedel, koliko je ura, ko so mi pošle moči. Zdelo se mi je, da sem omagal nekje pod kurirsko postajo. Brez pomoči nisem mogel več naprej. Ostati v mrzli januarski noči v snegu s štirimi ranami pa bi pomenilo isto kot klicati smrt na pomoč. Moral sem se odločiti in znova tvegati življenje. S slabotnim glasom sem klical Cvetka, Srečka in druge. Bilo mi je vseeno, če me slišijo Nemci. Naj pridejo in me rešijo bolečin, ali pa naj pridejo kurirji in mi rešijo življenje.

V daljavi sem opazil sence. Bližali so se, videl sem jih, kako so drveli po strmini navzdol. Iztok, mi smo, so kričali, jaz pa sem se samo blaženo nasmehnil. Spoznal sem jih po glasu. To so bili moji tovariši: komandir kurirske postaje Vilman, kurir Srečko Habe in še nekdo. Kmalu nato sem sedel poleg ognja v kurirski karavli. Slekli so mi obleko, očistili rane in me obvezali. Izčrpan sem jim pripovedoval, kaj se je zgodilo. O drugih kurirjih nisem vedel ničesar, pa tudi na postaji niso vedeli, kaj je z njimi. Ker se nihče izmed njih ni vrnil, smo sklepali, da se je zgodilo najhujše.

Zjutraj so me kurirji prenesli do kurirske postaje G-18 v Plavški rovt. Tam sem nezavestno obležal. Zaradi oslabelosti nisem mogel več naprej. Čez nekaj dni so me kurirji prenesli v Jeseniške Rovte, kjer so naredili zame poseben bunker. Zdravil sem se v bunkerju, ki je bil poleg vile jeseniškega župana Hoffmana. V bunker je držala pot iz hiše kurirja Cirila, ki je bil obenem moj bolničar in zdravnik.

Nepozabno zadnje pismo

Prvi dan v bunkerju bo ostal nepozaben. Tistega dne sem zadnjikrat kot komisar relejne linije odpiral pošto. Med pošto je bilo tudi pismo, naslovljeno na komandanta Štefana. Pismo je bilo iz četrtega relejnega sektorja. Odprl sem ga. V pismu je štab sektorja obvestil Štefana, da je moj oče, borec Prešernove brigade, umrl v partizanski bolnišnici »Franji«, in ga prosil, naj me primerno obvesti o očetovi smrti.

Prebral sem pismo enkrat, dvakrat... Molče sem ga dal še drugim. Ob tej novici smo vsi molčali. Štefan, ki bi me moral obvestiti o očetovi smrti, je bil tudi že mrtev. Malo je manjkalo, pa bi bil še sam na seznamu padlih.

Padlih partizanskih kurirjev niso takoj našli. Nanje je padel sneg in pod snegom so ležali do pomladi, ko so jih svoji s pomočjo partizanov pokopali. Jožeta Žvaba so skrivaj pripeljali domov v Javorniški rovt, kjer so ga na željo njegove mame pokopali na vrtu pred domačo hišo. Štefana Demšarja so po vojni prepeljali v Železnike in pokopali na domačem pokopališču.

Očka se je srečno vrnil na Pokljuko

Ivan Novak-Očka, ki so ga poizkušali jeseniški gestapovci ujeti ali ubiti, je bil rojen 15. aprila 1898. leta v Tacnu pod Šmarno goro, umrl pa je v Ljubljani 1969. leta. Pred vojno je bil čevljarški delavec. Bil je v prvi svetovni vojni, potem pa koroški borec in to v enoti, v kateri je bil Stane Žagar.

Po prvi svetovni vojni je Novak deloval v raznih naprednih društvih in bil sprejet v komunistično partijo. Izvolili so ga za sekretarja partijske celice v Tacnu. V njegovi rojstni hiši je bila 1939. leta partijska konferenca in takrat se je srečal s tovarišem Titom. Leta 1941 je CK KPS poslal Novaka na Notranjsko z nalogo, da tam organizira vstajo. V tistih dneh se ga je prijelo ime Očka. Na Notranjsko so hkrati poslali Novaka in Franceta Popita. Ker je bil tovariš Popit mlajši od Novaka, ga je zaradi prikrivanja pred ljudmi klical za očka. Ljudje so verjeli, da sta oče in sin, v resnici pa sta bila oba politična delavca, ki ju je v tiste kraje poslal CK KPS. Kasneje so Novaka poslali v Belo krajino, kjer je bil okrožni sekretar. Bil je odposlanec Kočevskega zbora, novembra 1943. leta pa je bil v skupini slovenskih delegatov, ki so se udeležili drugega zasedanja AVNOJ v Jajcu.

Očka je po gorenjskih okrožjih in enotah opravil več pomembnih nalog, ki so koristile socialistični revoluciji. Ko je nad Jesenicami zvedel, da je Vinko Svetina iz njegovega spremstva pobegnil, vse izdal, in da so Nemci zajeli vse borce patrolje, ki ga je spremljala od Bohinja do Plavškega rova nad Jesenicami, je postal bolj previden. V lovu za Očkom so Nemci pobili januarja 1945. leta 14 kurirjev, nekatere pa ujeli. Jasno je bilo, da so kurirske steze izdane. Kako naj se Očka vrne nazaj čez Savo na Pokljuko, je bilo vprašanje, ki so ga morali razrešiti njegovi ožji spremljevalci. Z Igorjem sta morala na partijsko konferenco na Pokljuko. Bila je huda zima in snega več kot pol metra. Tedaj je nekdo omenil, da imajo terenci dobre zveze z blejskim šoferjem Pogačarjem. Terenci so poklicali šoferja in ga vprašali, če si upa z avtom prepeljati skozi Bled dva partizanska funkcionarja do Pokljuke ali vsaj do Gorij. Pogačar je odgovoril, da ne ve, kakšna je cesta proti Gorjam in obljubil, da si jo bo takoj ogledal. Naslednjega dne zvečer je prišel Pogačar do Rodin in povedal, da je cesta spluzena, in da ju bo lahko peljal. Očka in Igor sta se usedla v avto, spremstvu pa naročila, naj gre zelo previdno po drugi poti, kot so prišli, nazaj na Pokljuko.

Očka in Igor sta bila v avtomobilu v angleških uniformah, oba z brzostrelkama, pištolama in bombami za pasom. Pogačar ju je peljal na svoj dom na Bled, blizu gostišča Union. Tu sta Očka in Igor prenočila, nedaleč od sedeža gestapa za Gorenjsko, zjutraj pa so spet odpeljali z avtom. Šofer je vozil s takšno hitrostjo, da je blizu hotela Jelovice skoraj povozil policijskega psa. Dva gestapovska oficirja sta mahala šoferju, naj ustavi. Bila sta jezna zaradi psa, še sanjalo pa se jima ni, kdo se vozi v avtomobilu. Ob vnožu Pokljuke sta Očka in Igor izstopila, se šoferju zahvalila in peš nadaljevala pot. Ko so varnostni oficirji na Pokljuki izvedeli, kako sta Očka in Igor potovala skozi Bled, so se prijeli za glavo in razjezili, saj so odgovarjali za življenje in varnost obeh. Oficir Oddelka za zaščito naroda (OZNA) je vzkliznil: »Očka, ti se igraš z življenjem!«

Očka se je nasmehnil, prešerno pogledal izpod čela in namignil navzočim: »Čas je, da gremo na partijsko konferenco in se kaj pametnega pogovorimo.«

KONEC

Leopold Suhodolčan svojim mladim bralcem

Klub koroških študentov iz Ljubljane je v sodelovanju z Društvom slovenskih pisateljev in založbo Borec priredil 20. februarja literarni večer v spomin na Leopolda Suhodolčana. Njegovi prijatelji in sodelavci Janez Kajzer, France Vurnik, Niko Grafenauer in Ivo Zorman so namenili besedo pisatelju in njegovi ustvarjalnosti, kulturna skupina Kluba koroških študentov pa je predstavila nekaj odlomkov iz njegovih del.

»Z njim nismo izgubili samo zanimivega, velikega pisatelja, katerega mladinsko delo si utira in si bo še utiralo pot v svet, ampak tudi lepega, plemenitega človeka, kakršnega je težko srečati in s katerim je lepo izmenjati notranje svetove,« je dejal Janez Kajzer.

Da, za mladino... Ze prvi pogled na raztresene kocke na podu prireditvenega prostora je povedal vse. Leopold Suhodolčan je bil prijatelj mladih. Poznal je otroško dušo, znal je prisluhniti najtišjim dogajanjem v njej, znal se je poglobiti v odrasčanje otrok in znal je

dijo številne povesti za doraščajočo mladino, med drugimi Skriti dnevnik, Velikan in pajac ter Rumena podmornica. Povesti so nevsiljivo vzgojne. Ostajajo v trdnem realizmu brez stilskih novosti. Pisateljev nenehni razvoj pa je rodil vsaj dve zvrsti, ki sta tipično Suhodolčanovi. Najprej so tu krhke in nežne zgodbe o krojačku Hlačku za najmlajše, kjer je vsaka beseda izrečena na pravem mestu, ter številna besedila za velike barvne slikarice tja do Cepetavčka, ki ga je izdal zadnjo jesen. Pisateljev drugi osebni izum so zgodbe in povesti o Naočniku in Očalniku, dveh mojstrih detektivih, ki sta bistra, duhovita in smešna hkrati, saj se znata ponorčevati tudi iz lastne nerodnosti.

Kaj je tisto, kar Suhodolčana odlikuje kot mladinskega pisatelja, morda kakšno posebnost, ki je lastna samo njemu?

Znal je prodirati v otrokovo psiho. Zgodbe je dramatično razgibal, da so bile polne življenja. Vseskozi pa je odgovarjal na potrebe časa. Bil je veren poslušalec in do-

Na kakšen način je Suhodolčan našel isti jezik z mladimi, ki so ga vabili s številnimi šoli?

Vsakemu vabilu se je odzval, pa če je bil še tako prezaposlen. Otrokom ni govoril o svojem delu. Cisto preprosto: stopil je prednje in jim najprej izročil pozdrave Naočnika in Očalnika, potem pa nadaljeval pogovor v njihovem jeziku, kratko in humorno. Na koncu je navadno prebral življenjska gesla detektivov. »Umr! je oče Naočnika in Očalnika,« pravijo otroci in kar ne morejo razumeti, da ne bo nikoli več delil z njimi prijetnih minut. Poznajo ga učenci v Sloveniji, v drugih republikah, v zamejstvu in med zdomci.

Pa še z nečim si je postavil spomenik; skupaj s profesorjem Kotnikom sta natančno pred 20 leti začela na Prevaljah z akcijo bralnih značk in jo tako razmahnila, da si sedaj pripne vsako leto bralno značko še 120.000 mladim bralcem.

Otroci so ga imeli radi. Vsak dan je dobival kupe pisem šolarjev, njegova rubrika o Naočniku in Očalniku v

Literarni večer v spomin na Leopolda Suhodolčana

spremljati želje svojih malih bralcev. Z mladinsko literaturo je dosegel vrh svojega pisanja.

*

Odgovarja Janez Kajzer:
Kdaj je Leopold Suhodolčan začel pisati za mladino in katero literarno zvrst?

Ko mu je bilo enaindvajset let, si je upal poslati svojo novelo tiskani reviji. To je bilo leta 1949, novela pa je nosila naslov Ziva. Odigravala se je na mladinski progi. Šele pri šestindvajsetih letih je napisal svoj knjižni prvenec, zbirko fantastičnih pravljic Ognjeni možje. Potem je četrto stoletja sipal na slovenski knjižni trg knjigo za knjigo, blizu petdeset po številu. Poleg mladinskih knjig je napisal enajst radijskih iger za mladino in šest mladinskih iger, ki so bile vse uprizorjene.

Kaj bi lahko pri Leopoldu Suhodolčanu rekli o pisateljskem razvoju?

Suhodolčanovo prozo za mladino lahko razdelimo vsaj v tri skupine. V prvo so-

ber opazovalec. Spominjam se, kako je samo v Münchnu opazoval uro na cerkvenem stolpu. Seveda je temu dodal še veliko mero domišljije. Sicer pa lahko rečem, da se je v mladinski svet zatekel vedno, ko se je hotel sprostiti.

Kje je pisatelj iskal motive za svoje zgodbe? Koliko je v njih resničnega?

Pisal je iz svojega okolja, največ iz njemu priljubljenih Prevalj, kamor ga je privedla službena učiteljska pot in kjer si je ustvaril družino. Njegove mladinske zgodbe in povesti so pogosto brezčasne in bi se lahko odigravale kjerkoli na svetu. Toda krojaček Hlaček, Naočnik in Očalniki in mnogi drugi junaki so prav preveljska bitja. Tam jih je pisatelj privikrat ugledal v svoji pisateljski domišljiji. V Pika Dinozavra mi je povedal, da je to deček iz Prevalj, ki bi rad imel psička, pisatelj pa ga je v svoji domišljiji spremenil v Dinozavra. Preden je napisal besedilo za Cepetavčka je zelo natančno prisluhnla slikarki Jelki Rajhmanovi in njeni zbirki starih punč.

Pionirskem listu je bila naravnost zasuta s pismi, tako je bila priljubljena. Uraden odziv pa je bil bolj mačehovski. Dobil je le dvoje večjih nagrad, po eno Kajuhovo in Levstikovo. Njegovo razsežno življenjsko delo ni bilo potrjeno niti z nagrado Prešernovega sklada, čeprav bi si tako priznanje več kot zaslužil.

*

Se na Silvestrovo, ko je moral že hudo bolan spet v bolnišnico, je odposlal v Ljubljano svoje zadnje zgodbe za revijo Kurirček in pošiljki pripisal: »Napisal sem vse zgodbe do konca letnika, da ne bodo bralci ostali brez njih.« Malo pred tem je oddal redigirano svoj zadnji mladinski roman Pramatija ali Bučman, kjer je strnil vse svoje pisateljsko znanje in smisel za vzgojni humor. Potem je sporočil le še, da veliko razmišlja in odstranjuje navlako ter pleva, ki so se mu nabrale v življenju.

Živa Drole

Na obisku pri tovarišici Milici

Pri dopisniškem krožku smo se večkrat pogovarjali o tovarišici Milici in njenem pokojnem možu Miklavžu Primožiču, prvoborcu in častnem občanu Nove Gorice. Tovariš Miklavž je trem šolam, in med temi tudi naši, poklonil milijon starih dinarjev.

Bila je sreda, ko smo jo obiskali. Vrata nam je odprla smehljajoča se prijetna ženica čisto belih las in modrih iskrih oči. Posedli smo okoli mize, pogled pa nam je kar naprej uhajal na polico s starimi knjigami. Pred nas je položila več delov knjige Zbornik. »Stare so. Še nekaj časa jih bom imela sama, potem pa jih bom izročila goriškemu muzeju,« se nam je nasmehnila.

»Kje pa sta se z Miklavžem spoznala in kaj vaju je vzpodbudilo k zapisovanju teh pomembnih zgodovinskih dogodkov?« smo spraševali.

»Zbližala naju je vojna,« pravi tovarišica Milica. »Oktober 1945 sem bila v Šempetru na Krasu, kjer smo skrbeli za male vojne sirote. Da otroci niso prezebali in trpeli lakote, so nam precej pomagali vaščani. Med možmi, ki so redno preverjali naše delo, je bil tudi Milavž. Zelo strog se mi je zdel in po pravici povedano, bala sem se ga. No, pozneje sva se poročila. Za trenutek se je zamislila, potem pa je nadaljevala: »Miklavž je imel dober spomin. Začela sva spoznavati, kako pomembni so podatki, ki bi sicer izginili v pozabo. Leta 1953 sva začela pisati, najprej na Cerkljanskem, od koder je Miklavž doma.

Miklavž je umrl. Ostalo je veliko nedokončanih del. Sklenila sem nadaljevati njegovo nedokončano pot. Le tako mu bom lahko izkazala spoštovanje.

Miklavž je imel rad Novo Gorico. Z velikim zanimanjem je spremljal njen hiter razvoj. Predvsem mladi ljudje so mu bili pri srcu.

Ko smo odhajali, smo se še enkrat zahvalili za darilo, ki ga je tovariš Miklavž namenil naši šoli. Naša sogovornica Milica pa je s tresočim glasom dejala: »Tako živo se spominjam ... glejte, na tisti postelji je ležal, ko mi je to naročal.«

ANKA KR PAN, 8. razred
osnovna šola Solkan

Za boljši jutrišnji dan

Za boljši jutrišnji dan se borimo vsi. Mi mali državljani naše domovine se učimo, da bomo veliko znali in s tem koristili naši domovini. Naši starši hodijo na delo. Če pa pride do vojne, se bomo s skupnimi močmi borili proti sovražniku. Hočemo živeti in delati v naši lepi svobodni domovini!

MARJETA KOCJANČIČ, 2.b
OŠ Janka Premrla-Vojka Koper

Domobranska postojanka v Vipavi

Leta 1944 so v Vipavi na Titovem trgu, v menzi, ki jo ima sedaj KK Vipava, imeli svojo postojanko domobranci.

Partizani so jih napadli. Verjetno so bili izdani, zato jih niso mogli pregnati in uničiti postojanke. Padlo je mnogo domobrancev. Partizani so jim zaplenili in uničili skoraj vse orožje. Padlo je tudi nekaj partizanov. Med njimi je bil domačin Pavel Vidrih iz Lož.

Domobranci so namenoma pustili trupla partizanov na pločniku pred stavbo kot grožnjo domačinom.

ANDREJ GOMIZELJ 3. a
OŠ Drago Bajc Vipava

Razpisujemo nagradni natečaj Bogo Flander-Klusov Joža. Vse o tem preberite v 7. številki našega časnika na strani 15. Udeležite se!

Tone Okrogar-Nestl

Trinajstega februarja je minilo 25 let, odkar je ugasnilo življenje narodnega heroja, borca, ki se je predano boril za svobodo, Toneta Okrogarja-Nestla iz Zagorja.

Naša šola nosi njegovo ime. Učenci smo se skupaj z učitelji udeležili žalne slovesnosti na pokopališču ob herojevem grobu. Slovesnosti so prisostvovali tudi najbližji sorodniki Toneta Okrogarja, njegovi nekdanji tovariši - borci iz NOB in predstavniki družbenopolitičnih organizacij občine Zagorje. Zbrano smo prisluhnili govorniku, ki nam je Nestla prikazal skozi spomine njegovih soborcev. Pripoved se mi je zdela tako živa, da mi je dala celovito predstavo o tem človeku.

Na slovesnosti so nastopili recitatorji iz naše šole in pevski zbor Vesna. Nazadnje smo na grob položili venec in prižgali svečke.

Čprav je sijalo toplo predpoldansko sonce, smo se razhajali tiho, v mislih še vedno v tistih težkih dneh, ko se je rojevala naša domovina.

MOJCA ROGLIČ
Literarno-novinarski
krožek OŠ Tone Okrogar
Zagorje ob Savi

Beremo o partizanih

Vsi člani naše oddelčne skupnosti obiskujemo šolsko knjižnico. Prvič smo jo obiskali skupaj s tovarišico razredničarko. V knjižnici smo spoznali tudi knjige, ki opisujejo življenje in boj partizanov z okupatorjem. Pri pouku večkrat beremo partizanske zgodbe. Vsi smo že prebrali knjigo Toneta Seliškarja Mule. V tem mesecu pa smo si izposodili knjige Prežihovega Voranca in Leopolda Suhodolčana.

Oddelčna skupina 3. a
O. Š. 8 talcev, Logatec

Pogovor z izgnanko

Bil je petek popoldan. Odšla sem k vaščanki Račnikovi. Izvedela sem namreč, da je bila med vojno v izgnanstvu, in želela sem, da bi mi povedala nekaj svojih spominov.

Kdaj so vas odpeljali v taborišče?
Bilo je 13. julija leta 1944.

Zakaj?

Pač zato, ker smo sodelovali s partizani.

Kje ste bili v izgnanstvu?

Najprej smo bili v Celju, potem pa v Kidričevem.

Je bil še kdo iz vaše družine z vami?

Moj oče je bil z menoj in Lenka.

Kdaj ste se vrnili?

Domov smo prišli po osvoboditvi leta 1945.

Kaj vam je najbolj ostalo v spominu iz tistih hudih dni?

Povedala vam bom, kaj se mi je zgodilo v Kidričevem: Delali smo. Kar naenkrat zaslišimo alarm. Pomislila sem na košček kruha, ki sem ga imela shranjena. Stekla sem ponj. Po zraku so krožila nemška letala. Da me ne bi opazili, sem se vrgla na zemljo. Strah me je prežemal. Prav blizu v jami so bili skriti moji tovariši. Klicali so me, jaz pa se nisem upala vstati. Počasi sem se prikovala do jame. Še danes me zmrazi ob misli na tiste trenutke.

Ste imeli kake zveze zunaj taborišča?

Lahko smo si dopisovali. Imela sem brata, pa raje nisva izmenjavala pisanih besed, pač pa me je obiskoval.

Ko sem odhajala, sem želela, da bi se tisti časi nikoli več ne vrnili.

NATALIJA ČERNJAK, 4. razred
OŠ Pameče

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Uči nas, tovariš Tito!

Želim mir! Nočem vojne! Hočem svobodo! Taki in podobni vzkliki prihajajo iz otroških grl. »Svoboda... to je nekaj lepega. Lepo je živeti brez sovražstva in nasilja. Toda vsi otroci ne živijo svobodno. Njihov dan se ne začne tako kot naš, ko nas zbudi ptice in sonce. Tudi pri nas je bila nekoč vojna. Za nas je to daleč. Našo svobodno domovino ljubimo,« je v svojem pismu napisala učenka 4. razreda osnovne šole Pameče Natalija Černjak. Njena sošolka Anita Hrastelj pa je zraven pripisala: »Danes veliko ljudi na svetu ne ve, kaj je mir. Jaz pa hočem, da bi vsi živeli tako kot mi... in tovariš Tito naj hitro pride zdrav iz bolnišnice. Srca vseh učencev našega razreda v teh dneh bolj kot kdajkoli prej bijejo za našega ljubljenega predsednika. Naše želje za njegovo čimprejšnjo ozdravitev so tako iskrene, da smo trdno prepričani v njihovo izpolnitev.«

Take so želje vseh Titovih pionirjev. »Vsak trenutek smo z mislimi pri tebi, tovariš Tito, in si vroče želimo, da bi se kmalu vrnil med nas,« so na primer napisali učenci iz Mojstrane. Iz vipavske osnovne šole pa so besede: »Tudi če ne bi bilo toliko prepričani v svetlo, bi nam bil vedno potreben, da bi nas učil in vodil. Tovariš Tito, radi te imamo in te bomo vedno imeli. Radi te imajo povsod po svetu, saj si simbol miru in poštenosti.«

Vaše besede, dragi mladi prijatelji, ki kličejo po svobodi in jo povezujejo z imenom tovariša Tita, so živ simbol vseh naših hotenj.

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Pripovedovali so mi

»Bilo je nekega sončnega dne avgusta, leta 1944. Dan je bil topel, vendar nemiren. Vse naokoli so pokale puške, ker so se partizani bojevali s sovražnikom.

Vas Janče, ki leži visoko na hribu, je začela goreti. Plamen se je dvigal visoko v nebo. Bili smo vsi prestrašeni. Slišal se je jok in klic otrok, ker so sovražniki pobijali starše. S starši, sestrami in brati smo zbežali v gozd, da bi se rešili pred sovražnikom. Pred tem smo si nabrali veliko sadja, da ne bi bili lačni.«

Mamica se velikokrat spomni tistega strašnega dne, pripoveduje mi o grozotah, ki so jih sovražniki delali na Jančah. O resničnosti tega dohodka pa pričajo še vedno nekateri neobnovljeni domovi. V spomin na znamenito bitko so na Jančah postavili spomenik žrtvam.

GORAZD NEJEDLY, 5. c
OŠ Vida Pregarc

Lea Kovič iz 1. d razreda osnovne šole Vita Kraigherja v Ljubljani je svojo risbo nasloвила Mlad partizan.

Zbrani na enem mestu, morajo primeri pustiti sum o svojevrstnem razvrednotenju te mladinske akcije. Ker, kaj pomeni, da zanje ni pogojev? Pomeni to, v kar je težko verjeti, da so izčrpane vse možnosti, da se boljše in kvalitetnejše gospodari, bolj varčuje in spretnje organizira delo, odgovorne obnaša in samoupravijsko odloča? MLADOST – 3. februarja 1980